

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity
Katedra výtvarné výchovy

MASOPUST

(projekt „Masopust“)

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Lenka Novotná

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Zdeněk Peterka

Datum odevzdání: 24. dubna 2008

Pedagogical Faculty University of South Bohemia
Department of Art

CARNIVAL

(project „Carnival“)

THE DIPLOMA PAPER

Author: Lenka Novotná

Degree work leader: PaedDr. Zdeněk Peterka

Date of submission: 24. April 2008

Anotace Diplomová práce na téma Masopust (projekt „Masopust“) je koncipována tak, aby čtenáři ukázala jednu z možných cest, jak lze děti seznámit s lidovou tradicí masopustních oslav.

První, teoretická, část objasňuje historický vývoj jihočeských masopustních oslav a událostí s nimi spojených.

Druhá, metodická, část obsahuje pojednání o historii projektové metody, způsoby a míru jejího využití, polemiku nad těmito metodami. Orientuji se především na informace, které pedagog nezbytně potřebuje při přípravě a vedení výtvarného projektu. Do této část patří i návrh samotného projektu Masopust, ve kterém jsou uvedeny konkrétní náměty pro využití karnevalů a masopustních průvodů v hodinách výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy.

Annotation The Diploma Paper with topic of Carnival (project "Carnival") is outlined in order to show the reader one of the possible ways of how to familiarize children with the folk tradition of carnival celebrations.

The first, theoretical part clarifies the historical development of carnival celebrations in the south of Bohemia and the events connected with them.

The second, methodical part contains essey about the history of project method, ways and extent of its usage, controversary in these methods. It is mainly oriented to information which pedagogue perforce need in preparation and guidance of art project. The design of the Carnival project also belongs into this part, in which there are concrete motives for improvement of carnival and carnival processions in classes of art at lower primary schools brought up.

Poděkování: Děkuji za laskavou pomoc a cenné připomínky vedoucímu mé diplomové práce, panu PaedDr. Zdeňku Peterkovi.

Rovněž děkuji Mgr. Miroslavě Holé za podporu a umožnění realizace praktické části diplomové práce. Stejně tak děkuji i paní knihovnici Marii Malé a paní Jaroslavě Vázlerové, člence Baráčnické obce Kunifer, za jejich ochotu a poskytnutí materiálů, které jsem použila při vypracování mé práce. V neposlední řadě děkuji panu Mgr. Vladimíru Houskovi za jeho laskavou pomoc a rady při počítačovém zpracování této práce.

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Masopust (projekt „Masopust“) vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 24. dubna 2008

Lenka Novotná

Obsah

1 Úvod	9
2 Teoretická část	11
2.1 Masopust	11
2.2 Popeleční středa	16
2.3 Ostatky	17
2.4 Čtyřicetidenní půst	18
2.5 Karneval	19
2.6 Lidové masopustní masky	20
2.7 Historie a současnost masopustních oslav	23
2.7.1 Jindřichohradecko	23
2.7.2 Písecko	33
2.7.3 Strakonicko	36
2.7.4 Volyně a okolí	41
2.7.5 Čas masopustů ve Frymburku	43
2.7.6 Masopust na Českokrumlovsku	44
2.7.7 Masopust v Doudlebech	47
2.7.8 Masopust v Českých Budějovicích	51
3 Metodická část	54
3.1 Historie projektové výuky ve výtvarné výchově	54
3.2 Výtvarné projekty	57

3.2.1	Způsoby a míra využití projektové metody	59
3.2.2	Polemika nad projektovým vyučováním – přednosti a úskalí projektové metody	62
3.3	Projekt Masopust	65
3.3.1	Téma výtvarného projektu	65
3.3.2	Cíle projektu	65
3.3.3	Časové rozvržení	65
3.3.4	Seznámení s výtvarným projektem a tradicí masopust- ních oslav	66
3.3.5	Návrh plakátu	68
3.3.6	Návrh karnevalového kostýmu	70
3.3.7	Masopustní střapáci	72
3.3.8	Karnevalové škrabošky, masky	74
3.3.9	Výroba klobouku na Růžičkovou koledu	76
3.3.10	Vysoká maškara	78
3.3.11	Masopustní obchůzka ve škole, karneval	79
4	Závěr	83
	Přehled použitých citací	85
	Přehled použité literatury	88
	Seznam obrázků	91
	Seznam příloh	93

Kapitola 1

Úvod

Začátkem roku 2007 jsem se zúčastnila masopustních oslav v Jindřichově Hradci. Tato masopustní obchůzka mne velice zaujala. Naskytla se mi možnost shlédnout jednu z nejtradičnějších lidových oslav, které se, jak jsem později zjistila, konají v Čechách již od 13. století. V průvodu bylo plno zajímavých masek, jako například kobyly, medvědář s medvědem, muži nesoucí basu a spousta dalších tradičních a veselých masek. Zpětně jsem si ale uvědomila, že jsem v tomto masopustním průvodu nezahlédla žádné dítě. Je pravda, že se jich přišlo několik na průvod podívat se svými rodiči, ale nevím, zda si dostatečně uvědomovaly, proč se tento průvod koná a co vlastně ve své podstatě znamená.

Důvodem, proč jsem si zvolila toto téma: Masopust (projekt „Masopust“), pramení z toho, že jsem si stanovila za cíl, abych nejen já, ale i ostatní lidé a hlavně děti poznaly čím se těšily a bavily české děti v minulosti.

Věřím, že již u dětí mladšího školního věku bychom měli pěstovat jejich vztah a zájem k tradicím a historii. Jednou z nejschůdnějších cest, jak tento vztah budovat nám nabízí výtvarná výchova. Prostřednictvím výtvarného projektu a dětských výtvarných aktivit můžeme navázat jejich hlubší vztah k výtvarnému umění ve spojení s lidovou tradicí.

Cílem mé diplomové práce je vytvořit návrhy jednotlivých vyučovacích

hodin prostřednictvím výtvarného projektu a podat ucelený obraz o historii masopustních oslav, zejména v jižních Čechách.

Kapitola 2

Teoretická část

2.1 Masopust

Masopust je lidová veselice, která nepatří k církevním svátkům, přesto je na nich závislá a je plně podřízena běhu církevního kalendáře. **Masopust se slavil ve dny předcházející Popeleční středě**, kterou začínal čtyřicetidenní půst trvající až do Velikonoc. Vzhledem k tomu, že Velikonoce se vypočítávají podle prvního jarního úplňku a jsou tedy svátkem pohyblivým, mění se také termín masopustních občůzek. Podle toho, kdy byli Velikonoce, mohla masopustní neděle připadnout na dny od 1. února až do 7. března.

O masopustních rejích z Čech i Moravy máme písemné zprávy již ze 13. století, i když je svátek svým původem zřejmě ještě staršího data. Mnozí badatelé spojují rej masopustních masek s tradicí předkřesťanských pohanských obřadů, na něž navázala činnost církve podle zásady, že co nelze potlačit, je nutno převzít a uzpůsobit vlastní potřebě.

I když byl masopust veskrze zábavou lidovou, je dochován ze středověku pokus o jeho liturgické vyjádření. Ve 13. století se v mnoha klášterních kostelech především ve Francii konalo devátou neděli před Velikonocemi „alelujové officeum“. Lidé se loučili s aleluja a potom se konal jeho pohřeb se

2.1. MASOPUST

všemi předepsanými liturgickými náležitostmi (přímá podobnost s lidovým pohřbem masopustního Bacchusa či basy).

Od středověku čeští mravokárci vystupovali proti rozpustilostem, které se o masopustu děli. Masopust slavili všichni, od nejchudších až po panovníka. Je známo, že čeští králové v tu dobu strojili hostiny, kam zvali nejen šlechtu, ale později i zástupce městského stavu. Panovnické masopustní reje se po třicetileté válce přenesly z Pražského hradu na císařský dvůr do Vídně. Roku 1725 byla součástí masopustu maškarní „selská svatba“, při níž byl za českého sedláka přestrojen kníže Auersperg, za hanáckého hrabě Harrach.

Masopusty se slavili na venkově i ve městech, kolem poloviny 18. století se začaly pořádat zvláštní taneční zábavy zvané **reduty**. Zpočátku byly přístupné jen vyšším vrstvám, později všem zájemcům. První reduta se pořádala v Praze roku 1752.

Přípravou na masopust býval čtvrtek před masopustní nedělí, nazývaný „tučný čtvrtek“ či „tučňák“. V mnoha usedlostech mu předcházela zabijačka. Tradičním jídlem byla k obědu vepřová pečeně s knedlíkem a zelím, k tomu džbán dobrého piva. Panovalo přesvědčení, že o „tučný čtvrtek“ má člověk jíst a pít co nejvíce, aby byl celý rok při síle.

Hlavní masopustní veselí začínala o masopustní neděli. Také toho dne byl oběd bohatý, ale přece jen netrval příliš dlouho, protože se všichni chystali do hospody k muzice. Někdy se tancovalo i přímo na návsi. Toho dne ani ti nejšetrnější nehleděli na grošíky. Pivo teklo proudem, muzikanti se měli co ohánět. Tanec se protáhl až do rána.

Také o masopustní pondělí se pokračovalo v zábavě a tanci. V mnoha vsích se toho dne konal „**mužovský bál**“, kam neměla svobodná chasa přístup. Tancovali jen ženatí a vdané. V mnoha oblastech lidé věřili, že jak vysoko bude selka při tanci vyskakovat, tak vysoké vyroste toho roku obilí či len.

Vyvrcholením masopustu bylo úterý. Toho dne procházeli venko-

2.1. MASOPUST

vem průvody maškar, ve staročeských městech se hrála masopustní divadelní představení, secvičená obvykle žáky. Obchůzky masek neměly obvykle závazná pravidla, záleželo většinou na vtipu a pohotovosti „maškarádů“, jaké taškařice se budou provádět. Hlavním smyslem bylo pobavit sousedy i sebe. Čím byla maska pitvornější a budila větší pozornost, tím bylo lépe. Při návštěvách domů se zpívalo, tancovalo, přednášely se vinše, žertovalo se na úkor hospodáře a hospodyně. Masky byly všude pohoštěny, něčím k zakousnutí a především panákem a pivem. „Maškarádi“ také dostávali výslužku – peníze, mouku, vejce, máslo, mák, jablka. Za tyto dárky chasa pila večer v hospodě [1].

Masky byly rozmanité a závisely na vtipu a šikovnosti mládenců. Bývalo však i několik masek tradičních, které se každoročně objevovaly. Pravidelně v průvodu chodíval medvěd, někdy vedený na řetězu s medvědářem. Medvěd měl na sobě buď na ruby obrácený kožich či oděv z pytloviny, pošíť hrachovinou, na hlavě měl zhotovenou medvědí hlavu. Jinou tradiční maskou byla klibna (šiml, kobyla, koníček), skrývající často dvě osoby. V Jungmannově slovníku z poloviny 19. století se popisuje: „klibna, maškara, příšera slonu podobná . . . , postaví se jedna osoba, majíc v ústech něco podlouhlého, co by zuby a nos představovalo, druhá osoba se za první sehne, hlavu svou za její záda kladouc, a vše se jakousi plachtou přikryje“. Jí podobná byla brůna ze severních Čech, jež však měla na hlavně rohy, aby budila hrůzu. Objevovala se i maska na koni, častý byl Žid s pytlím nebo rancem na zádech, bába s nůsí, kominík se žebříkem, kozel a řada dalších.

Při obchůzce měli často jednotlivé masky předepsáno, jak se mají ve svém přestrojení chovat – medvěd strašil malé děti, Žid vyjadřoval nespokojenost s dárky, protože mu připadaly malé.

Masopustní divadelní a občůzkové hry

S masopustem byly spojeny masopustní divadelní a občůzkové hry. Renesanční a barokní žakovská představení bývala rozverná, plná vtipů. Nejčastějším námětem byla „**hra s Bacchusem**“, při níž byl se vši vážností souzen, aby byl posléze za prokázané nečestnosti odsouzen a potrestán, třeba vhozením do kašny na náměstí. Ohlasem těchto her byly proslulé jihočeské občůzkové hry, stejně jako pochování Bacchusa maškarády.

Starobylym českým zvykem bylo „**stínání kohouta**“. Provádělo se většinou o masopustu, podle zpráv také o Velikonocích, pouti, během posvícení, svateb. Sám obyčej je velmi starého původu, i když nejstarší zprávy pocházejí až ze 17. století. Podle popisu se mládež přestrojila za vojáky (šaty si oblékla na ruby), několik mládenců přivedlo na dlouhých tkanicích uvázaného kohouta. U „popraviště“ se mu přečetl rozsudek, provázený žerty a posměšky, nakonec mu „kat“ usekl kosou hlavu. V tu chvíli ale „kat“ začal utíkat, co mu síly stačily, aby ho přihlížející diváci nechytili. V Roztokách u Prahy doprovázela kohouta, oděného do šarlatového šatu, celá jízda mládenců na koních, dívky jeli na opentlovaném žebřinovém voze. Popis z počátku 19. století z Podkrkonoší uvádí boj s kohoutem. V ohradě se zavřel kohout s mladíkem, jemuž se zavázaly oči a do ruky dostal cep. Jím se snažil zděšeně pobíhajícího kohouta zasáhnout. Postupně se pak střídali v pronásledování nejen chlapci, ale i dívky, až byl kohout konečně udolán. Podobných popisů známe desítky, protože zvyk byl hojně rozšířen, teprve ve 2. polovině 19. století rychle mizel.

V Kolovči u Domažlic stavěli o masopustní pondělí „**babský mlýn**“, v němž mleli druhého dne v úterý staré báby na hezká děvčata. Za smíchu, povyku i hašteření mlynářská chasa pochytala devět bab, jež vnesla do mlýna, aby za chvíli vyšlo osm ukrytých děvčat, převlečených do jejích šatů. Teprve potom se šlo na oběd a k muzice.

Na Nymbursku se o masopustu konal „šplochan“. Ženy ze vsi objely

2.1. MASOPUST

s muzikou ves a potom se sešli u jedné z nich na hostině, na niž všechny něčím přispěly. Hodování a popíjení trvalo až do večera, kdy se šlo k muzice.

Na Boleslavsku se zase slavila zábava „šedívek“. Děvčata obešla po ukončení přástek či draní peří ves, aby všechny pozvala na slavnost. Od hospodářů obdržela příspěvek. V úterý pak objelo obec několik vozů s hudbou, děvčaty a žertovnou svatbou, jíž uzavíraly „pan Šedivý a paní Šedivá“. Následovala společná veselice s pohoštěním.

Téměř všude končila o masopustní úterý zábava přesně o půlnoci. S ní zatroubil ponocný na roh a rychtář či některý z radních vyzval všechny, aby se v klidu rozešli domů, protože nastala středa a s ní předvelikonoční půst. Mnohde končila o půlnoci muzika „**pochováním basy**“ (symbolicky, že si hudebníci v době postu nezahrají), jinde o půlnoci pochovávali tradiční postavu Masopusta, který byl někde též nazýván Bacchus. Tuto postavu představoval často živý člověk, kterého všichni v hospodě symbolicky pohřbili. Někdy postavu Masopusta představoval hadrový panák, který byl často pohřben shozením do vody.

Na panství Kouty u Domažlic bylo zvykem, že se dudy a housle zabalily do smutečního oděvu a pohřbily se, ovšem až ráno o Popeleční středě.

Lidé věřili, že pokud budou o masopustu tančovat přes půlnoc, objeví se mezi nimi ďábel, často jako cizinec v zeleném kabátě [2].

2.2 Popeleční středa

Popeleční (či také lidově Škaredou, Černou, Bláznivou) středou začínalo již od 7. století dodržované **40 denní období půstu**.

Popeleční středa se slavila od 4. února do 10. března. Lidé se sešli v kostele na tiché mši. Od Popeleční středy byl obraz na hlavním oltáři až do Bílé soboty zakryt fialovým plátnem. V některých krajích nazývali toto plátno „Hungertuch“, což v němčině znamená „hladové sukno“, protože symbolizovalo půst. Mnozí věřící se přizpůsobovali postu i oděvem, ženy odkládaly pestré šátky, barevné fěrtochy a nosily tmavé oděvní součástky.

O Popeleční středě žehnal kněz věřícím na čele jim svceným popelem značil křížek (lidová víra tvrdila, že požehnaný popel přináší poli úrodu). To ovšem nebránilo mužům, aby se po cestě z kostela nestavili v hospodě na skleničku „spláchnout popelec“.

V okolí Hradce Králové muži věřili, že napití kořalky je bude v létě chránit před štípáním much a komárů.

V okolí Ledče nad Sázavou chodil na Popeleční středu po domech směšně oblečený muž s rozsvícenou lucernou a vysvětloval, že hledá ztracený masopust. Prosil, aby mu povolili po něm pátrat. K veselí všech prohlížel kouty. Za tu taškařici dostal výslužkou zbytky z masopustního hodování [3].

2.3 Ostatky

O masopustní veselici se radoval každý, mladí i ti staří. Protože energie mládeže v tuto roční dobu nebyla příliš využita (práce na poli měly teprve ještě začít), dostala za úkol organizovat masopustní zábavu. Byli vybráni členové tzv. výboru (stárek a stárková, rychtář, pudmistr, sklepník, konšel a jiní dle krajevých zvyklostí). Tento výbor převzal zodpovědnost za zdárný průběh oslav, za dostatek jídla a pití, dobrou muziku.

Jejich důležitou funkci symbolizovalo tzv. **ostatkové právo** (obecní, rychtářské a trestní) v podobě opentlené šavle, kterou při zahájení večerní tancovačky zabodli v hospodě do dřevěného sloupu. Členové výboru tak dostali právo po dobu ostatků „soudit a udržovat pořádek v obci“.

Dalším důležitým symbolem byla tzv. **ferule** v podobě ozdobené a opentlené oboustranné vařečky, jíž se trestalo za různá smyšlená provinění, která se při veselici žertovnou formou pronášela. Ostatkový obyčej se nejvíce držel na Hané [4].

2.4 Čtyřicetidenní půst

Vyplňuje období do Velikonoc a konají se v něm různé zajímavé aktivity.

Toto specifické období je zajímavé především **šesti postními nedělemi**. První neděle je nazývána „**černá**“ podle barvy oděvů, které si ženy oblékaly v postní době. Druhá neděle „**pražná**“ nese svůj název od typického postního jídla-pražma, které se vařilo z praženého nedozrálého obilí.

Třetí neděle se říkalo „**kýchavná**“ podle pověry, že kolikrát kdo v tuto neděle kýchne, tolik toků bude ještě živ. Pro čtvrtou neděle bylo typické krátkodobé uvolnění postních zásad mládeži bylo povoleno sejít se na návsi a veselit se. V tento den se odehrávaly často námluvy a družba s ženichem tak mohli navštívit dům své vyvolené. Proto byla tato neděle nazývána „**družebná**“.

Na pátou neděle „**smrtnou**“ byla obvykle vynášena smrtka, někde též zvaná Morana nebo Mořena. Tento starobylý zvyk, jehož původ můžeme nalézt již v pohanských dobách, je spojen s koncem zimy a příchodem jara. Figurka smrtky na dřevěné tyči byla vynesena ze vsi a svržena ze skály, zahrabána do země nebo vhozena do vody. Symbolicky tak byla vyhnána zima z vesnice.

Poslední neděle před Velikonocemi je „**květná**“. Tato neděle nese název od květů, kterými byl Kristus vítán při svém příjezdu do Jeruzaléma. V ten den se světily větvíčky jívy „kočičky“, které pak umístěny v domě chránily před nemocemi a dalšími problémy. Po „květné“ neděle již následuje Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Boží hod velikonoční a Pondělí velikonoční, jedním slovem Velikonoce [5].

2.5 Karneval

Karnevaly se pořádají nejčastěji v masopustním období. Zdánlivě nemají s masopustem nic společného. Avšak už samotný název nás vyvádí z omylu.

Český výraz „karneval“ pochází z latinských slov „carne vale“, což v překladu znamená „maso sbohem“. Značí to tedy, že čtyřicetidenní postní období před Velikonocemi se drží i v jiných, zejména románských zemích. Nejslavnější a také největší je karneval v brazilském Rio de Janeiru, který je věhlasný spoustou alegorických vozů a tanečníků v roztodivných maskách. Také v Evropě se v tomto čase konají karnevalové průvody (Francie-Nice, Itálie-Řím, Benátky).

Společným znakem masopustu i karnevalu je nevázané veselí, tanec, zpěv a hudba.

V minulosti bývaly maškarní karnevaly (šibřinky) záležitostí dospělých. V dnešní době se však více organizují karnevaly dětské [6].

2.6 Lidové masopustní masky

Nevázané reje masek vycházejí ze staletých vesnických tradic. S postupem času vzhled některých masek jistě prošel změnami, některé masky již zanikly, jiné naopak vznikly.

Nejznámější masky

Medvěd Hlavním aktérem masopustní obchůzky zejména na severní Moravě byla maska medvěda, kterou ostatní maškary doprovázely. Maska medvěda bývala součástí pradávných magických obřadů. Byl považován za symbol rozmnožování. Podoba masky byla dvojí. Buď ji tvořil chlupy navrch obrácený kožich, nebo pytlovina pošíta slámou či hrachovinou (suché zbytky rostliny po sklizni hrachových lusků). Další součástí byla medvědí hlava nebo obličejové masky se špičatou čepicí, slaměný ocas a zvonec. Medvěda vodil na řetězu medvědář a za bručení a neposlušnost ho trestal býkovcem.

U každého domu se zastavili na tanec s hospodyní. Ta, ale i jiné ženy a dívky, se při tanci snažily utrhnout kousek hrachoviny pro slepice, aby dobře seděly na vejcích, a současně vyskakovat co nejvíce, aby jim vyrostl vysoký len a konopí.

Klibna (šiml, kobyla, koníček) K masce je zapotřebí dvou lidí. První drží masku hlavy koně upevněnou na tyči, druhý se opře o jeho záda a vytvoří hřbet a zadní nohy. Přes sebe mají přehozenou bílou plachtu. Někdy tuto masku tvořil jeden člověk, pak byla klibna dvounohá, nebo naopak vícenohá, pokud ji tvořilo více osob.

Brúna Tato maska měla být hrůzostrašná, proto se podobala částečně žirafě, koze či velbloudu. Hlavním znakem byly kozí nebo zahnuté rohy z berana. Někdy byla brúna provázena Židem s opratěmi.

2.6. LIDOVÉ MASOPUSTNÍ MASKY

Bába Nosívá na zádech nůši a v ní dítě nebo dědka, které mohou představovat vycpané loutky. Může to však být i naopak: dítě či dědkem může být člověk a pře sebou v předklonu má loutku báby.

Žid Někdy tato postava měla na hlavě cylindr, zdobený husími křídly, přes obličej dlouhé vousy, brýle bez skel a přes rameno přehozený ranec. Žid měl dlouhý kabát nebo oděv pošíty kousky barevných látek. Někdy měl na obličejí připevněn dlouhý červený nos. Byl symbolem zmatku, krádeží a smlouvání, a proto také jeho úkolem v masopustním průvodě bylo krást a následně ukradené věci prodávat či o ně smlouvat. Choval se nevybíravě, často něco požadoval, a kdo mu nevyhověl dostal rancem přes záda.

Pohřebenář Tak se mu říká na Valašsku, na vysočině „slaměník“, ve středních Čechách „hrachovec“, na Kopicích „slaměňák“. Jeho oděv i čepice jsou pošíty slámou nebo hrachovinou. Může mít začerněné tváře a také bič v ruce.

Nevěsta Za tu se převlékali muži, kteří si výrazně nalíčili obličej a doprovodil ji samozřejmě ženich.

Turci Za tuto masku se nejčastěji oblékají mladí chlapci. Chodí ve čtveřici, dva červení a dva modří. Vysoké čepice mají zdobené růžičkami z krepu, mají jezdecké boty a bílé rukavice.

Lauf Podle jeho různobarevného oděvu z kousků látek mu někde říkali také Strakatý. Měl papírovou čepici a v ruce držel hůl. Jeho úkol spočíval v tom, nebyl jakýsi předvoj průvodu, měl zajistit boucháním na vrata, zda bude průvod ve stavení přijet, nebo ne.

Kominík Jeho vzezření odpovídá klasice. Zjišťoval v chalupách při prohlížení pece, jestli tam není zapomenutý pekáč s nějakou dobrotou. A samozřejmě začerňoval tváře přihlížejícím.

2.6. LIDOVÉ MASOPUSTNÍ MASKY

Smrt V bílé plachtě, se strašidelným obličejem a kosou v ruce naháněla strach.

Masky řemeslníků Jsou to např.: švec, řezník, dráteník, lazebník, hasič, handlíř, výběrčí daní, dráb, policajt, kat, vojenský vysloužilce [7].

2.7 Historie a současnost masopustních oslav

2.7.1 Jindřichohradecko

Historie masopustních oslav má na Jindřichohradeckou bohatou tradici. „Zlatým věkem“ masopustu bylo na Jindřichohradecký období druhé poloviny devatenáctého století a počátek století dvacátého. Stejně jako v jiných oblastech se i u nás dodržovaly masopustní veselice, merendy a plesy a nechyběly ani maškarní průvody a pohřbívání masopustu [8].

Téměř v každé obci byl závěr masopustu slaven i několik dnů. Existovali ovšem některé zajímavosti, ovlivněné především národopisným příslušenstvím k oblasti Blat a také vlivem německého obyvatelstva usídleným především v obcích na Novobystřicku a Lodhěřovsku.

Bednárec

V Bednárci o masopustě chodili mužští oblečení za maškary v úterý dům od domu a zatím co jedni bavili sedláka, druzí hledali, kde by našli něco k jídlu. Věděli-li, že někdo zrovna udil maso, vlezli i do komína. Potom, zapřaženi v saních s chomouty na krku, sváželi sousedy do hospod, kde vybrané jídlo společně snědli.

Kostelní Radouň

V Kostelní Radouni v pondělí masopustní chodívají maškary, oblečení muži za báby, hadrníky, muzikanty, žebráka, za kozu, s košíky, aby žebrali ve staveních peníze, vejce, koblihy a další masopustní pochutiny. Za maškary se oblékaly i ženy. Chodívaly obyčejně po dvou, třech i ojedinele. Bylo zvykem, že neděle masopustní byla pro svobodné, ženatí se jim do tancování nepletli, ale v hostinci přece jen byli. Tancovali jen tehdy, když jim svobodní dali vytroubit „sólo“. Na pondělní zábavě bylo zase vše naopak, všichni novomanželé museli zaplatit ženám kořalku.

Smrtnou neděli v Kostelní Radouni, nezapomněli oznámit malá, obyčejně školní děvčata. Po 6. hodině ráno se rozběhla vesnicí, aby připomněla, že Morana končí svou vládu a že k nám zavítá milé jaro. Děvčata vešla po dvou do stavení. Jedna nesla mošnu, druhá chovala větší panu, která představovala smrt-zlou Moranu. Někdy si děvčata panu udělala sama z vařečky a látky, navěšela na ni barevné pentle. Obě vešly do stavení, zastavila se v síni a za dveřmi opakovaným nápěvem prozpěvovala: „Smrt neseme ze vsi, nové léto do vsi . . .“.

Jarošov nad Nežárkou

O masopustním pondělku chodily v Jarošově po vsi maškary s muzikou, říkaly žertovné rýmovačky a vybíralo se na muziku a zavdanou.

Kunžak

V Kunžaku pořádal se o masopustním úterý průvod maškar, který na postranním náměstí končil stínáním kohouta odehrávali se zde i různé hry. Například v roce 1883 to byla hra Na Kozáky a Šváby. Kozáci popravili panu, která se dopustila zločinu tím, že hubila šváby a Šváby odsoudili k smrti kozu, která natropila velkou škodu, neboť byla očarována [9].

Lásenice

Masopust byl každoročně v Lásenici pochováván na Popeleční středu. Odpoledne toho dne se shromáždila mládež i straší sousedé v hostinci, ve kterém byla masopustní zábava, která trvala tři dny.

V neděli byla zábava pro starší ženy a pro v dané a v pondělí pro všechny. Po vesnici chodily „maškary“ v čele s Bakusem, oblečeným do rezného pytle, který byl vycpán hrachovinou a svázán u kotníků. Na hlavě měl paruku, černou čepici se střípcem a vousy ze lnu. Po vstupu do domu hlásil: „Nesem žalost, nesem smutek, že nám ten masopust tak honem utek. Masopust

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

přestane, růženec nastane, jemine, domine, masopust je pryč! Smažte šišky a kobližky, ať sou červený jak lišky, sami požívejte a nám taky dejte“.

Bakus měl v ruce dřevěný korbek a do něj mu hospodáři sypali mince. „Maškary“ běhaly po domě a s každým dováděly. Za svou návštěvu dostaly obilí, vejce, maso, špek kroupy a kořalku. Na taneční zábavě pro omladinu, kterou pořádaly ženy v úterý a začínala už od rána po deváté, stál u kapely stárek a vykřikoval: „Už je toho masopustu namále, komu mi ty staré pany prodáme? Prodáme je do Záblatí Luhovi, dá nám za ně čtyři špalky bukoví. Prodáme je třeboňskému biřici, aby jimi vydlážďoval silnici. Konec masopusta, každá kapsa pustá“. V sále stál stůl s rozmarýnou, cínovými talíři a s lahví kořalky. Každá tanečnice, která se u stolu zastavila a napila se, musela na stůl položit zlatku. Bohaté selské dcery dávaly zlatek i více, aby bylo vidět, že jsou z bohatého gruntu.

Stráž nad Nežárkou

Na Popeleční středu se dopoledne choďovalo do Stráže nad Nežárkou do kostela na Popelec. Děvčata dopoledne máchala přízi v řece Nežárce a odpoledne se pochovával masopust. Ze slámy upletená mužská figura Bakuse byla vezena přes celou vesnici až na most. Tam ho bába s dědkem houpali a plačtivě naříkali: „Bakuse, cos zla natropils! Cos ženskejch si pod čepec přived! Cos soudků piva si skrz své břicho prohnal!“. Pak byl Bakus za vyhrávání flašinetáře a zpěvu pohřebních písni hozen bábou a dědkem do Nežárky. Bába s dědkem měli začerněné obličejce a ruce. V ruce měli hadry namočené v sazích, kterými utírali slzy „plačícím pozůstalým“. Ti se pak odebrali do hostince, kde pokračovala zábava až do večera.

Nová Olešná

V Nové (dříve Německé) Olešné trval masopust tři dny. V úterý chodily maškary, ve středu se slavily Ostatky.

Rodvínov

V Rodvínově o masopustě házeli přestrojeného panáka za bujarého veselí, kořeněného hudbou, do řeky Nežárky.

Střížovice

O masopustě ve Střížovicích hrávalo se dvou hospodách. Hudbu tvořily dudy a housle, v pozdějších letech panská muzika plechová s klarinetem. Před začátkem muzikanti vyhrávali před hospodou a svolávali tak obec na zábavu. V pondělí masopustní platila děvčata vstupné podle možnosti.

Vlčice

Ve Vlčicích trval masopust tři dny. V neděli se na zábavě neplatilo a v pondělí platila jen děvčata. Chlapci je brali po tanci ke stolu, kde byly na mísách rohlíky a láhev s kořalkou. Za pohoštění musela děvčata zaplatit, každá podle svých možností. Z vybraných peněz byla zaplacená muzika a zbytek se propil. V úterý chodili po vesnici chlapci s muzikou a dostávali obilí nebo len. Co dostali, to prodali a vydělané peníze použila na občerstvení v hospodě. Na Popeleční středu byl pak pochován masopust, jehož součástí bylo točení kolem od vozu, které bylo nasazené na kůl a zaražené v díře, která byla vysekaná v ledu pro pohřbívání masopustu. Někdy byl na kolo posazen vybraný mládenec, se kterým bylo točeno, dokud mu žaludek sloužil.

Vydří

O masopustě ve Vydří se tančilo po tři dny. Děvčata platila vstupné za celý rok, z čehož se zaplatila celá zábava. Na Popeleční středu se slavnostně pochoval masopust (utopil se pod led).

Součástí jindřichohradeckého regionu bylo v minulosti velké množství obcí s převahou německého obyvatelstva, kde probíhalo masopustní veselí podobně vesele jako v „českých“ vesnicích. Součástí oslav v „německých“

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

obcích byli stejně jako ve vesnicích „českých“ taneční zábavy, které začínaly na masopustní sobotu. Při prvním tanci, bylo důležité, aby dívka neseděla, protože pak by netančila ani ve zbylých dnech masopustu. Pokud se jí to nepodařilo, musela se (chtěla-li tancovat na následující zábavě) „**vykoupit zaplacením vkladu**“. To znamená, že děvčata musela o pondělí masopustním složit mládencům peníze. Vklad byl zahájen v devět večer, kdy byl do sálu postaven stůl s ubrusem, dvěma svícny se svíčkami, talířem a lahví vína. Ke stolu si sedli čtyři nejdůležitější hospodáři z obce a po stranách stolu se postavili dva mládenci. Když začala hrát hudby, mládenci začali tancovat kolem stolu tanec „Einlegeländler“. Ta z děvčat, která měla s sebou nejvíce peněz, přistoupila k jednomu z mláďenců a obtančila s ním dvakrát stůl. Za tento tanec pak položila peníze na talíř mez svícny. Mládenec, který s ní tančil, jí za to nalil pohár vína. Ze získaných peněz se zaplatilo muzikantům, za sál a zbytek se projedl a propil. Tohoto zvyku se účastnili pouze svobodní. Po „vkladu“ svobodných následoval tanec pro ženaté.

Někde byl „vklad“ obohacen o další prvky. Například v Lodhěřově přinesla svobodná děvčata do sálu na tyči navlečený věnec z chvojí, který byl ozdobený pestrými látkovými stuhami převážně ve žluté a modré barvě.

Také v „německých“ obcích chodili o masopustním pondělí maškary, z nichž k populárním patřila především bába. Další masky se prakticky nelišily od „maškar“ v českých průvodech. Stejně tak i pohřbívání masopusta, v podobě slaměného panáka, probíhalo na Popeleční středu vhozením do vody.

Od druhé poloviny 19. století se na Jindřichohradecku rozvíjel průmysl, především textilní, a to přinášelo také změny ve způsobu života zdejších obyvatel. Následkem toho začaly mizet mnohé lidové obyčeje.

Další z obyčejů zanikaly v období po první světové válce a zejména v padesátých letech 20. století. Přestože některé zvyky časem úplně vymizely, některé se – byť někdy s delšími či kratšími časovými přestávkami dochovaly.

Dnes se na Jindřichohradecku slaví masopust až ve čtyřiceti obcích. V současné době se zvyk trvající několik dní smršknul jen na masopustní obchůzku, která se koná obvykle v sobotu a zúčastňuje se jí zhruba od deseti do šedesáti masek. Obchůzku organizují obvykle místní hasiči, svaz žen či další společenské organizace. Průběh obchůzky je víceméně analogický. Účastníci se obvykle scházejí v místním pohostinství či kulturním domě, kde probíhá líčení a oblékání masek. K zahájení dochází obyčejně před obecním úřadem, kde jsou všichni účastníci přivítáni starostou obce a získávají od něj povolení k průvodu. Poté masky procházejí obcí a za zvuků kapely navštěvují jednotlivé domy, tančí s „hospodářem“ a hospodyní a zvou je na večerní zábavu. Jednotlivé masky konají své specifické činnosti. Tak například fotografové fotí, holiči holí, vojáci střílí z děla, policisté zastavují auta i chodce a udělají pokuty, cikánky hádají budoucnost. Všichni kolemjdoucí jsou pomalováni a postříkáni různými „vůněmi“ neurčitého původu. Po projití obce se masky setkají v hostinci, kde se koná taneční zábava [10].

Jindřichův Hradec

Někde jsou průvody obohaceny ještě o další prvky například v Jindřichově Hradci je v průvodu nesena basa, symbol veselí. Masopustní obchůzku a Vynášení smrtky zde organizují členové Obce Baráčníků Kunifer. Tato obec byla založena v roce 1928. Baráčnické spolky jsou spolky nepolitické, první začaly vznikat kolem osmdesátých a devadesátých let devatenáctého století. Úkolem tehdejšího i dnešního baráčnictva je udržování a ožívování starých českých zvyků a obyčejů, rozšiřování humoru a lidové zábavy, uctívání památek a významných předků a připomínání jejich činností. Obec je uspořádána podle funkcí jednotlivých členů. Nejvyšší funkci zastává Rychtář. V čele rychty stojí Pantatínek a po jeho boku je mu Panimaminka. Dalším významným členem je Syndik, pravá ruka Rychtáře, který zajišťuje velkou část chodu obce. Každá obec má svůj znak a prapor. Neodmyslitelnou sou-

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

částí baráčníků jsou kroje, které jsou většinou stejně staré jako Obec sama.

Vynášení smrtky je starý zvyk, který se odehrává vždy ve smrtnou neděli a znamená symbolické rozloučení se se zimou. Městem jde průvod, jako při masopustních oslavách, je doprovázen řadou obdivovatelů této pěkné tradice. V čele zástupu ční smrtka, což je jednoduše na tyči připevněný smotek slámy oblečený v dámských šatech s šátkem na hlavě. U řeky Nežárky probíhá soud se smrtkou, která je následně odsouzena a hořící je vhozena do řeky [11].

Břilice

Velkou raritou masopustních tradic je oslava v obci Břilice v těsné blízkosti Třeboně. Zde se masopust slaví až do úterý, kdy dochází k pohřbívání masopusta. Aktivita začíná v sobotu, kdy se koná průvod a taneční zábava, neděle je určena dětem, pro které je připraven maškarní karneval. V úterý je uskutečňováno pohřbívání masopustu, které je samo o sobě opravdovou zajímavostí. Večer se sejdou všichni účastníci „pohřbu“ v místní hospodě, kde se koná tradiční zábava. Až do půlnoci se tančí. Úderem dvanácté vejde do tanečního sálu za zvuku smutečního marše průvod. Na jeho počátku jsou černě odění muzikanti a čtyři „funebráci“ s nosítky, kde leží masopust (člověk s maskou na obličejí přikrytý prostěradlem). Za nimi následuje kněz s pomocníkem, kteří drží kouřící kadidlo, krogenku (láhev s vodou) a záchodovou štětku. Na konci průvodu jdou čtyři ženy „plačky“ v černém oděvu, které intenzivně kvílí. Muzikanti se rozestaví kolem sálu a „mrtvola“ masopusta je položena na dva stoly před pódiem. U jeho nohou stojí hořekující „plačky“ a v rozích u hlavy „funebráci“. Kněz a jeho pomocníkem se přemístí na pódium a pomalým hlasem pronáší smuteční řeč v masopustním duchu. Mezi jeho kázání vkládá kapela hudební vsuvky. Po skončení projevu se průvod seřadí a odchází ze sálu. Zábava pokračuje až do rána. Tím končí masopustní období v Břilicích.

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

Oslavy masopustu dnes již nejsou vnímán jako poslední možnost pobavit se před nastupujícím půstem. Mladší účastníci oslav již obvykle neznají skutečné důvody masopustního veselí, takže se jedná spíše o možnost sejít se a pobavit se s přáteli. Protože až na některé výjimky nenajdeme v dnešních masopustních průvodech již mnoho tradičních masek, ale řadu masek inspirovaných především televizí a dalšími veřejnými sdělovacími prostředky. Takže vedle prezidenta Klause potkáme Křemílka s Vochemůrkou a Supermana. Každá doba má prostě své hrdiny a oblíbence.

Součástí předmasopustního období jsou samozřejmě plesy, dětské karnevaly a maškarní merendy, které nechybějí snad v žádném městě i větší obci [12].

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

Obrázek 2.1: Masopustní průvod v J. Hradci v čele s rychtářem.

Obrázek 2.2: Masopustní průvod – nesení basy a nevěsta.

Obrázek 2.3: Masopustní průvod – zpívání na náměstí.

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

Obrázek 2.4: Vynášení smrtky v J. Hradci – průvod.

Obrázek 2.5: Vynášení smrtky – zapálení Morany.

Obrázek 2.6: Vynášení smrtky – vhození Morany do Nežárky.

2.7.2 Písecko

Masopustní maškary chodívaly od nepaměti také na Písecku, jak ve vesnicích, tak i ve městech. V Písku např. téměř do konce 19. století, pak byl obnovený až v roce 1954, ale neujaly se.

Milevsko

Velkou tradici měla **masopustní obchůzka s Bakusem** v Milevsku. Jejimi aktéry byli podle pamětníků Bakus, jeho žena, syn a dcera Markýtko, její milý (kalán), hrobař, čtyři nosiči, laufr a flašinetář.

Chodívalo se po hostincích v pondělí a v úterý, na popeleční středu ráno po mši se bakus pochovával.

Bakus byl vycpán hrachovinou, měl „malé nožičky“ a působil dojmem více širokého než vysokého. Na hlavě měl plavou paruku s copem, nosil černou noční čepici se střípečkem, v ruce držel velkou hůl.

Laufr nosil oděv jako klauni, buď barvy červené a žluté nebo červené a bílé, špičatou čepici a kolem krku krejzlík.

Hrobař měl dlouhý režný zelený kabát, žluté krátké kalhoty, na nohou dřeváky vycpané slámou. Jezdil s kolečkem dnem nahoru obráceným, po stranách měl připevněnou matiku a lopatu. Podobně byli přistrojeni nosiči. Flašinetář byl oblečen běžně.

Po ulici běžel Laufr, chrastil třepačkou a dělal průvodu cestu. Za ním se ubíral Bakus se ženou a flašinetářem, dále kráčeli jejich děti a pak čtyři nosiči s prázdnými nosítky, které se používali na venkově k vynášení hnoje. Za nosiči jel s kolečkem hrobař a závěr průvodu tvořil kalán, který neustále přebíhal od jednoho k druhému, nejvíce však ke své milé. Když byl Bakus již „opilý“, nosili ho nosiči na nosítkách na ramenou. Laufr vběhl do hostince, zajistil pro všechny místo a celou produkci střežil, aby se nic nepříhodilo. Flašinetář, než se všichni usadili, hrál a do toho přivezl hrobař na obráceném kolečku do šenkovny trochu sněhu, který vysypal před Bakusem. Laufr zjed-

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

nal klid a Bakus s ostatními začal představení. Účastní se ho celá Bakusova rodina a kalán. Na závěr Laufr vybere do čepice od hostů v lokále peníze a předá je Markýtce do peněženky. Pak pokračují do další hospody.

Na škaredou středu po mši jde průvod městem ovšem již se „zemřelým“ Bakusem na nosítkách. Na určeném místě je s ním inscenován pohřeb, opět s veršovanými dialogy, a pak je Bakus pochován, většinou do hrobu vykopaného v závěji.

V roce 1864 však Bakus nasákl ledovou vodou, onemocněl a zemřel. Úřady pak obchůzku s Bakusem zakázaly.

Pak už chodily ve městě jen tradiční masopustní průvody s tradičními maskami. Takové průvody se udržely do dnešní doby. Průvody s tradičními maskami chodívaly v mnoha dalších vesnicích na Písecku. Ke klasickým maskám patřily zejména ponocný, žid, cikáni, myslivec, ženich s nevěstou, doktor, kominík, policajt, dráteník, dědek, bába s nůši, jezdec na koni, medvěď s medvědem, kobyła zvaná Klibna s Klibnářem, smrt, čarodějnice a vodník.

Později k nim přibyly současné postavy – filmař, Runcaje, Špejbl s Hurvínkem aj. Masky současné vesnice jsou jednak klasické, jednak reflektují politické události o nichž se hovoří. Stále více také vycházejí z populárních postaviček dětských filmů.

V některých vesnicích žádají masky o svolení k průvodu starostu obce. Chodí se po staveních, před každým je zastavení, hudba zahraje kolečko pro hospodyni, ta má přichystáno občerstvení pro masky – koblihy, koláče, zelňáky, obložené mísy, utopence, tlačenu, a také kořalku. Po skončení následuje veselice v hospodě.

Dnes se průvody ve vesnicích zpravidla odehrávají v sobotu před masopustním úterkem, výjimečně o týden dříve nebo o týden později, případně i v neděli.

Výskyt masopustních obchůzek na Písecku

Mezi obce na Písecku, kde se ještě nyní konají průvody patří: Milevsko, Chyšky, Smetanova Lhota, Paseky, Ostrovec, Dobeš, Nevězice, Kluky, Čížová, Branice [13].

2.7.3 Strakonicko

Pro označení vlastního konce masopusta se na Strakonicku používá souloví masopustní sobota, masopustní neděle – „bláznivé dny“. Na vesnicích je možné, setkat se s různými průvody masek. Říká se že, „pudou maškary/pude maškara“.

Každá obchůzka je neopakovatelný originál. Jednotlivé oslavy masopustu mají společné rysy i své zvláštnosti, a to je na to právě to krásné.

Masopustní obchůzky má zpravidla pod záštitou jedna nebo i více organizací v obci. Účastníci se odpoledne sejdou v hostinci, kde se převlečou a občerství. Poté za doprovodu hudebníků začnou společně obcházet vesnici z jednoho konce na druhý. Obecně lze říci, že maškary jdou dům od domu, dělají různé taškařice a hrají scénky. U domů se zastaví, každý jejich obyvatelům předvede, co umí, někde zatančí s hospodyní a za to vše jsou pohoštění a dostanou peníze. Obyčejně maškary zůstávají na ulici nebo jdou do dvora, do domu jsou zvány spíše výjimečně. Zpravidla čím menší vesnice, tím mají maškary na lidi více času. Když se obejde celá obec, popř. více vesnic, sejdou se účastníci v hostinci, kde posedí, občerství se a spočítají výdělek, který jde pak z části na zaplacení útraty nebo jiné veřejně prospěšné účely. Poté se pomalu rozejdou domů a večer se opět sejdou na maškarní zábavě.

Zatímco dnes se téměř všechny obchůzky konají v sobotu (obec Mnichov v neděli), dříve se pořádaly až na masopustní úterý (někdy trvaly i více dní). Po druhé světové válce se přesunuly – z důvodů dojíždění za prací – hlavně na víkend před Popeleční středou. Zajímavá situace byla v obci Mečichov, kde se podle pamětníků kromě hlavní úterní obchůzky koledovalo i na tučný čtvrtek. Před válkou chodili na tučný čtvrtek masky převlečené za žebráky, trhany, nesly si tašku a žebraly. Vešli do stavení a některý se modlil, některý zpíval a jiný se začal drbat, jako že mají blechy a vši. Někdy o masopustní neděli běhaly po vesnicích masky židů, kteří chytali děti do pytlů.

Ještě ve druhé polovině 19. století se prý konaly masopustní průvody

i ve městech. Dnes se z měst koná průvod masek jen ve Volyni, v poslední době byl obnoven ve Vodňanech a Sedlici. Ve městě má masopustní průvod odlišný charakter. Za doprovodu hudby prochází městem, lidé se jdou na něj podívat, maškary s nimi konverzují a provádějí jim různé žertíky.

Celkově lze říci, že občůzka nese znaky lidového divadla. Obchůzka na Strakonicku nemá ucelený děj, ale charakterizuje ji množství jednotlivých scének, v nichž se mísí tradiční a aktuální témata. Objevují se jednoduché žerty, proslovy a komické scénky, satira a narážky, za nimiž se někdy skrývá kritika na místní poměry, vztahy i jednotlivce.

Podarování

K masopustní občůzce patří i podarování. Postupem času se dary mění, což souvisí s celkovou změnou života vesnice. Podle vyprávění pamětníků i pramenů se peníze příliš nedávaly, odměnou byly naturální dary – hlavně vejce, pečivo a obilí. Bohatost koledy se řídila majetností hospodářství. Zajímavý popis pochází z Úlehle na Volyňsku. V poválečných letech maškary dostávaly jen trochu obilí a chalupníci dávali méně a sedláci více, to bylo přirozené, kdo málo měl, mohl jen málo dát. Obilí se sesypalo do pytlů, sváželo se a prodalo se některému zájemci ve vsi. Při občůzce také většinou některá soused podaroval šunku, aby byl k pití předkrm. Mnohde pohostili maškary za chodu koblihami. Jinde se obilí prodávalo až v hostinci. Někde se stržené peníze nepropily, ale dělili se o ně účastníci s muzikanty. Po občůzce se ze získaných naturálií (hlavně z vajec) připravila pro všechny večeře. Tento zvyk se dodnes udržuje v Mnichově.

Maskování

I maskování se postupem času mění, vyvíjí. V dřívější době se tvář mazala sazemi, uhlím, moukou, popelem nebo přírodními barvivy. Staré masky nosily dřevěné, kožené a slaměné kukly, což jim zabraňovalo ve volném pohybu,

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

navíc byly i těžké. Nyní se kukly vyrábí spíše z textilu. Některé maškary nosí papírové škrabošky, asi od poloviny 20. století se vyskytují „velké hlavy“, v 90. letech 20. století se ve větší míře užívají masky gumové.

V minulosti patřil k oblíbeným oblekům kožich obrácený naruby, který je ještě dnes u masek k vidění. Naopak téměř vymizely starodávné kostýmy vyráběné z přírodních materiálů – hrachoviny a slámy. Dodnes se k tvorbě kostýmů hojně využívají staré součásti oděvů nebo uniformy.

K maskám a divadelnímu vyjádření patří neodmyslitelně i rekvizity charakterizující jednotlivé postavy a z části nahrazující dekorace. Protože slouží k pobavení, bývají komicky zveličeny, někdy jako rekvizity slouží i živá zvířata.

V posledních desetiletích se velkou inspirací k výběru masek stala televize – filmy, pohádky, reklamy. Masky představují známé politiky, herce, postavy z filmů. Na maskách se objevují průpovědi a jejich parafráze známé z televize, reklamní slogany.

Zatímco dříve se maskování rekrutovali nejčastěji z vesnické chudiny a obchůzka hrála úlohu jakého si osobního přilepšení, dnes se situace poněkud změnila. Ne všichni se do obchůzky aktivně zapojí. Někomu to připadá zbytečné, jiný se stydí vystoupit před ostatními, udělat si ze sebe a z druhých legraci. Mnozí v tom vidí dobrou zábavu a způsob odreagování. Někteří chodí po mnoho let za jednu a tu samou postavu – už se to od nich očekává. Jiní naopak masky často střídají v obsazení masek lze najít i vžitě stereotypy. Mladí hoši chodívají za židy, starší muži s dobrou výřečností se objevují jako doktoři a výběřčí. Ti, kteří nejsou tak hovorní, představují někdy masky, od kterých se neočekává, že by příliš mluvili – medvěd, kat apod. Postupný vývoj lze vysledovat v aktivní účasti žen. První zprávy ze Strakonicka o jejich účasti se objevují již před 2. světovou válkou.

Dodnes je možné najít v regionu osady, v nichž je obchůzka čistě mužská záležitost.

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

Ale častěji se ženy vyskytují alespoň jednotlivě. Existují dokonce i vesnice, kde jich chodí více než mužů.

I věkové zastoupení maškar je různorodé. V průvodech se můžeme setkat i s předškolními dětmi. Do kolika let chodí jedinec za masku je individuální.

K masopustu neodmyslitelně patří tanec. Během současné masopustní obchůzky se však nevyskytuje příliš často. Někdy maškary tančí s hospodyní či s hospodářem někdy si zatančí spolu. Masopustní taneční zábavy a bály byly i v minulosti očekávanou a vítanou událostí, která se musela předem pečlivě připravit. Ještě před 2. světovou válkou se konaly tyto zábavy skoro v každé vesnici, kde byl hostinec.

V širším období masopustu se konaly **babské bály a plesy**. V Malé Turné se na tučný čtvrtek konal dřevařský bál – zanikl koncem 40. let dvacátého století. V samotném závěru masopustu se v mnohých vsích tancovalo i tři dny po sobě – v neděli, v pondělí a v úterý do půlnoci. Mnoho těchto zábav postupem času zaniklo, ale najdou se i dnes vyhlášené zábavy, kam se sjíždějí lidé z okolních vesnic a měst (Mečichov, Čestice). Některé masopustní akce bývaly různým způsobem zpestřeny. Např. v Katovicích byl na taneční páry spouštěn velký zvon. Aby se uvězněný pár ze zvonu dostal, musel se tanečník vyplatit. Na masopustním bále v Březí (zanikl v 50. letech dvacátého stol.), se dodržoval zvyk, že při dámské volence kupovaly ženy a dívky svým tanečnickům malé kytičky a dávaly jim je do klopy. Muži jim na oplátku kupovali balíčky s cukrovím.

Pro masopustní babský bál v Mečichově, který pořádaly místní ženy se pekla speciální tombola – perníčky a další cukroví.

Ještě v minulých desetiletích se s masopustem loučilo na zábavách, které končily zpravidla přesně o půlnoci. Poté kapela přestala hrát, lidé už netančili a rozešli se domů. Na Popeleční středu se už podle pověry, „Na Popeleční středu nesmíš tancovat, jinak budeš mít z nohou kopyta“. Dnes se však již půst tak nedodrzuje, zábavy pokračují až do ranních hodin.

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

Z různých částí Čech i Moravy jsou známy oslavy samotného konce masopustu. Mají několik variant – pochování basy nebo Bakula, Masopusta. Dnes se na Strakonicku Bakus ani masopust neobjevuje – ani coby maska při obchůzce, ani při masopustních zábavách. Výjimku tvoří obec Mečichov. Přestože dnes má zdejší „Bakus“ věhlas po širokém okolí, s jeho pochováním se začalo až po 2. světové válce. Je to klasická imitace a parodie pohřební mše. Již asi 20. let představuje tuto postavu jeden muž z Klínovic, který ve své „řeči“ reaguje na aktuální situaci v obci. Spíše než k pranýřování slouží řeč k pobavení, připomenutí známých osobností vesnice a k jakési rekapitulaci toho, co nového se za rok v obci přihodilo.

Výskyt masopustních obchůzek na Strakonicku

Na Blatensku a Vodňansku masopustní obchůzky již téměř zanikly – existuje zde však novější tradice dětských maškarních karnevalů. V širším okolí Strakonice se obchůzky i v současnosti udržely, nejvíce na Volyňsku – dokonce v samotném městě Volyni se každoročně koná maškarní průvod [14].

2.7.4 Volyně a okolí

V Pošumaví měl masopust zvláštní charakter, vyskytovaly se zde bizarní masky ve zvířecích kůžích tzv. „Charpy“.

V posledním týdnu bývala po vsích scháňka po ovčích a králičích kůžích, z nichž si nejstatnější chasníci šili tzv. „židovské mundury“. Někteří mládenci si zase našivali na starší oděv různobarevné kůže a pestré třásně. Nejpitvoznějším kouskem maškarního úboru bývala „Charpa“ na hlavu, ušitá ze dvou králičin. Na přední straně byly vyříznuty dva otvory pro oči a další pro ústa, obšity rudou látkou a mezi nimi upevněn dlouhý židovský nos. Na špičku nosu si „židé“ připevnili kousek ježčí kůže a navrch Charpy posadili vránu s roztaženými křídly. Hůl ověšená rolničkami nebo řetězem a pytel na záda, byli další součástí „židoviny“. Židé, sedlák a kobyly tvořili jádro průvodu. Dalšími figurami byli šašek, Dorka či Důra (chlapec převlečený za děvče), kominík, dráteník, lesní muž, medvědář s medvědem aj. Tito tvořili tzv. „černou maškaru“, a starali se především o zásobování celého průvodu, který trval zpravidla po celé tři masopustní dny. Vpředu před černou maškarou šli „bílí“. Nejšvarnější vesnické dívky a mládenci se strojili do tzv. domažlického kroje. Zatímco černá maškara prováděla po vesnici různé taškařiny, bílí se chovali jako andělé. Při každé zastávce v domě prováděli panímámi, pantáty, jejich syny a dcery za doprovodu harmonikáře, nebo i celé kapely.

Židé měli na starosti hlavně finanční stránku maškarního podniku. Předem si sehnali staré dlužní úpisy a propadlé směnky, které pak předkládali hospodářům. Zdráhal-li se zaplatit, tu se všichni židé kolem něho shlukli, bušili svými holemi do země, popichovali ježkovanou opatřenými nosy, pokud aspoň nějakou splátku na dloužek vymámili. Sedlák zase prodával hospodářům kobyly, přičemž mu židé vydatně pomáhali smlouvat. Ostatní černá maškara pracovala každá na svůj vrub. Dorka lákala z hospodyně příspěvek na kašičku pro své děcko, které s sebou nosila, ale hlavně pásala po vejcích. Trefila-li na lakotnou hospodyně, neostýchala se vlézt až do kurníku. Komi-

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

ník „smejčil“ v komínech a přišel-li šunku honem přivolával židy, aby mu ji pomohli odnést. Dráteník spravoval hospodyním nakřáplé hrnce – místo drátem, provázkem, šašek proháněl děvčata a malé děti jdoucí za maškaro.

Z doby před první světovou válkou se zachoval popis maškarních průvodů ve Volyni.

Volynský průvod byl pořádán vždy o masopustním úterý odpoledne. O druhé hodině se seřadily všechny maskary v hostinci. Za zvuků veselé hudby procházely městem. Před hudbou jeli na koních dva rytíři, ostatní účastníci byli oděni v krojích.

Průvod provázela skotačivá mládež, se kterou dováděli šaškové. Různé žerty prováděl i medvědář s tančícím medvědem, oděným v obráceném kožichu. Na náměstí zašly maskary do pivovaru, kde je čekalo pohoštění. Po občerstvení se ubraly jinými ulicemi zpět, odkud vyšly, aby se oddaly tanečnímu veselí.

Postavy (maskary) masopustního průvodu jsou odvozeny z antických dějin, z literatury, démonických představ i ze života. Tak zde vystupují Bakchus (římský bůh vína a přírodní plodivé síly) a to hned v několika podobách: jako šašek, tlustý požívačný muž a jako slaměná figura sedláka. Literární inspiraci prozrazuje paňáca (strakapoun). Starobylé maskary jsou rovněž: kejklíř, ponocný, žid, doktor, kupec, dědek, bába, jezdec na koni, rybníkář, ženich a nevěsta, medvědář. Démonické bytosti zastupuje: smrt, ďábel, lesní muž, vodník, čarodějnice. Ze světa zvířat pak je tu medvěd, kůň, čáp, koza, býk, bera, kohout aj. Z figury medvěda si hospodyně schovávaly trochu hrachoviny, kterou pak přidávaly husám do hnízda, aby neopustily vejce a vylodily housata [15].

2.7.5 Čas masopustů ve Frymburku

Masopust začínal 6. ledna a končil Popeleční středou. Nejveseleji však bývalo na „bláznivé dny“, které začínaly o poslední masopustní neděli.

Téměř v každém frymburském domě se před tím zabíjel dobře vykrmený vepř a hospodyně vybíraly z truhel uschované zásoby.

Typickým pečivem bývaly podlouhlé plné šišky a nadívané kulaté koblihy. K jídlu se peklo maso a nakupovalo se ve velkém nejen pivo, ale i kořalka.

V pondělí před Popeleční středou se sešly maškary ráno v hospodě, kde je čekala muzika. Zde se připravovaly jednotlivé maškary. Strakoši byli ovázáni a ověšeni pruhy barevného papíru, nesměl chybět medvěď s medvědem, bába s dítětem v nůši, Turek, smrt, kobyla a kolomazník. Nedílnou součástí maškarních průvodů byl i „čuchna“.

Při obchůzce Frymburku nemohl maškarní průvod vynechat jediný dům. U každého domu zahráli muzikanti a maškary zatančily „kolečko“ s hospodyní a se všemi děvčaty z domu. Potom hospodyně podarovala maškary uzeným, koblihami a vejci. Při tom všem mumraji „Čuchna“ prolezl celý dům a vytahoval pečivo, šunku a jitrnice, které „vyčuchal“. Teprve potom se průvod vydal k dalšímu domu a vše se opakovalo až do večera, než maškary obešly všechna stavení.

Vše co bylo vykoledováno bylo společné jen koblih se mohla maškara během dne vzít kolik snědla. Maškarní průvod se vrátil do hospody. Zde se všechny dary dražily a z takto získaných peněz byla vystrojena společná hostina. Výtěžek z dražby byl především určen na kořalku.

Po maškarním průvodu sundali v hospodě chasníci masky a brzy na to přicházela do hospody i děvčata. Bylo pravidlem, že poslední muziku v masopustě nemohlo žádné frymburské děvče vynechat [16].

2.7.6 Masopust na Českokrumlovsku

Českokrumlovsko je typickou zemědělskou oblastí s pohraničním horským pásem. Jižní část regionu tvořilo před druhou světovou válkou souvislé německé osídlení, které kulturně navazovalo na horní Rakousko. Ze severu a severovýchodu sem zasahovala národopisná oblast Doudlebsko. Po roce 1946 byla většina zdejších Němců vysídlena. Na uvolněná místa regionu přicházeli češi, slovenští reemigranti z Rumunska a Rómové. Některé německé osady zcela zanikly.

S odsunem německého obyvatelstva „odchází“ i jeho tradiční kultura spolu s masopustními zvyky. Masopust se až do dnešních dnů udržel severních a severovýchodních částech regionu, čím blíže na jih, tím více masopustní tradice ubývají. V nejj jižnějších, původně zcela německých obcích Českokrumlovska, masopust zcela chybí. Výjimku tvoří novoosídlené obce Horní Planá a Hořice na Šumavě, kde se díky nadšení místních obyvatel podařilo masopustní zvyky obnovit.

Masopustní tradice byla ve většině německých obcí živá až do druhé světové války. V mnoha ohledech se tradiční německý masopust (Fasching) nelišil od masopustu v českých obcích regionu.

Vrcholem celého masopustního období byly poslední tři (čtyři) dny před masopustní středou. V mnoha obcích a osadách probíhala v těchto dnech masopustní koleda.

Základem masopustního průvodu bylo několik tradičních postav, které měly ustálené role.

Skupině koledníků velel Hejtman (Hauptmann) s halapartnou. Úkolem Rychtáře bylo vyjednávat vstup do obce.

Nezbytní byli tanečníci se zdobenými květinovými klobouky, případně se šavlemi.

Velitelem tanečníků byl Tancmajstr (Schwertmeister).

Strakáči či Hadrmani v pestrobarevných kostýmech z ústřížků látky a rol-

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

niček měli na hlavách vysoké špičaté čepice.

Ke skupině patřil také masopust (Faschingudel) s ozdobeným cepem, Polesný a Moučná bába (Mehlbub) s košem nebo slaměnou taškou na sypké kolední dary.

Do mnohých obcí přicházelo během masopustního období více koledních skupin, které byly tvořeny většinou nemajetným obyvatelstvem. Ne vždy byly skupiny početné, ale tradiční postavy a harmonikář nesměly chybět nikdy.

Před začátkem masopustní obchůzky bylo úkolem Rychtáře vyjednat u starosty obce povolení k „hauzírování“. Přednášel ustálenou veršovanou žádost, v rámci které se také ptal, zda není v obci zemřelý, nebo těžce nemocný.

Po modlitbě před kostelem se koledníci vydali na obchůzku. Na každé dveře nejprve zabouchali, když vyšel hospodář pronášel Hejtman vinš s přáním zdraví a hojnosti, prosbu o koledu a poděkováním. Poté vyšli ostatní členové domácnosti. Tanečníci předvedli šavlový tanec nebo kolečko. Ostatní koledníci se také ujali svých rolí. Od majitele dostávali uzené maso, špek nebo slaninu kterou nabodávali spolu s koblihy na šavle, halapartny a rožně. Moučná bába ukládala do pytle, nebo brašny, co se nedalo nabodnout. Vedle masa a koblih koledníci brali vejce, obilí, mák, chléb, pálenku a jiné naturálie. Častým darem byly i peníze.

Před každým domem, kde bydlely svobodné dívky, zatančili tanečníci kolečko nebo věneček. Tancovalo se na melodii písně „Červená růžičko“. Vesničané se snažili získat barevný flek z kostýmů Hadrmanů, který dávaly do slepičích hnízd, ve víře, že slepice lépe ponesou.

Ve vsi, kde maškary nocovaly, se večer konala taneční zábava, na kterou přišli mladí z celého okolí. Pro koledníky to byla další příležitost k přilepšení. Dražili různé věci nebo jim svobodné dívky platily za vyvedení v kole. V závěru masopustní zábavy se oplakával masopust a byl mu vystrojen pohřeb.

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

V severních a severovýchodních oblastech regionu se dodnes koná typická doudlebská koleda.

Se zvláštní masopustní postavou se setkáváme ve východních částech našeho regionu, v okolí Benešova nad Černou. Jedná se o masku Rybníkáře, jehož znakem je klobouk s mrtvou slepicí, nebo peřím. Vedle tradičních masek se objevuje celá řada inovací.

Výskyt masopustních obchůzek na Českokrumlovsku

Masopustní koleda se na Českokrumlovsku do dnešních dnů drží v těchto místech: Horní Planá, Hořice na Šumavě, Brloh, Kaplice, Kremže, Holubov, Zlatá koruna, Srnín, Rájov, Velešín, Besednice, Soběnov a Benešov nad Černou [17].

2.7.7 Masopust v Doudlebech

Růžičková koleda

Tento zvyk přesahující několik generací zejména na jihu Čech tvoří 12 koledníků (matka, hejtman, rychtář, dva konšelé, tři tancmajstři, žitnej, pšeničnej, ovesnej a moučnej) a má přísná a neměnná pravidla týkající se průběhu a vzhledu jednotlivých koledníků. Smějí v něm účinkovat jen svobodní mládenci.

Název tohoto zvyku je odvozen od hlavního symbolu – **vysokých klobouků**, které jsou ozdobené krepovými 365 růžičkami (symbolizují počet dní v roce). Růžičky znázorňují květy našich luk. Klobouky jsou zakončeny pěti výstupky, na každém je přichycena rudá krepová růžička, znázorňující pět ran Ježíše Krista. Výčnělky jsou obaleny zeleným jalovcem, jenž je symbol trnové koruny. Pod obrubou klobouku je přichycena stužka s červenými a bílými třásněmi symbolizujícími pot a krev Ježíše Krista.

Matka má oděv posítý barevnými proužky látky, jež jsou symbolem rozkvetlou loku, v ruce drží cep, se kterým ukazuje směr putování koledy a směr zatáčení koleček, na zádech má zvoneček, aby se koledníci v mlze neztratili. Na hlavě má vysoký, špičatý klobouk s rouškou na obličej. Koledníci chodí ve svátečních šatech, na nohou mají vysoké holínky. První dva koledníci (hejtman a rychtář) mají přes levé rameno uvázanou červenobílou šerpu, ostatní koledníci ji mají uvázanou kolem pasu. Hejtman s rychtářem nosí šerpu odlišně, protože jsou považováni za šlechtu. Hejtman nese halapartnu, na kterou napichuje uzené maso a špek, které si vykoleduje v obci. Halapartnu si smí hejtman stavět pouze na svou nohu, protože koledníci nemají nikde domovské právo. Rychtář nosí v ruce právo, které má dutou rukojeť, ve které je zasunuto povolení od starosty obce. Povolení představuje několik zkrácených klasů slámy, zavázaných červenou mašlí. Právo je kulaté, ve velikosti dlaně, černé barvy. Na jedné straně je na něm nakreslen květ s pěti

lístky, znázorňující 5 světadílů, na straně druhé květ se čtyřmi květy, znázorňující 4 světové strany. První košel nosí přes rameno pušku, se kterou bratrům koledníkům jednak výstřelem sděluje, že doslali od starosty povolení ke koledě, jednak jí obstarává bratrům koledníků potravu při putování krajem. První tancmajstr má na levém předloktí myrtový věneček, který znázorňuje trnovou korunu Ježíše Krista. V ruce nese hůlčičku. Moučnej je oblečený do bílého obleku, na hlavě má bílý klobouk s třásněmi. Na zádech má přišitou panenku, symbolizující Pannu Marii a hodiny ukazující 3:00 hod., čas, kdy byl ukřižován Ježíš Kristus. V ruce nese tašku na koledu a dřevěnou sekeru, se kterou vysekává díry do ledu při lovu ryb a v druhé ruce dřevěnou lopatu na sázení chleba a v našem případě na ní dostává vykoledované peníze. **Mládeneckou koledu** doprovází několik židů, kteří jsou oblečeni do záplatovaných starých obleků, v ruce nosí pytel sena nebo slámy. Židi upozorňují na příchod koledy, provádějí různé neplechty, jako plácají přihlížející pytle po zádech, „kradou“ hospodyním pečeni, koblihy a jiné dobroty, přichystané pro návštěvy, odnášejí různá domácí náčiní, vysazují vrata, apod. Koledu také doprovází dechová kapela, která celý den hraje ke kolečku píseň Červená růžičko, a pokud si hospodář přeje, tak i píseň na přání. Po obdržení povolení udělají koledníci před hostincem kolečko na šťastný návrat a kolečko panu hostinskému a pak již následuje putování po vsi.

Kolečko

U každého domu udělají koledníci kolečko panu hospodáři s paní hospodyní tohoto počestného stavení a všem rodinným příslušníkům a návštěvám a pozvou je na večer do našich přástek (taneční zábava). Před mší svatou se koledníci zastaví u kostela, kde se pomodlí Otčenáš, udělají kolečko panu faráři a tiché kolečko (bez hudby) zesnulým bratrům koledníkům. Kolečko se provádí tak, že koledníci vbíhají do dvora hospodáře v řadě za matkou.

Matka si stoupne obličejem k hospodáři, tím směrem položí i cep. Koledníci se staví s otočkou do kruhu kolem matky. Ve chvíli, kdy všichni koledníci stojí v kruhu, dá rychtář hudbě znamení, ta přestane hrát a rychtář řekne komu kolečko dělají, moučný k vyzvanému dojde a dostane od něj koledu (peníze, koblihy, atd.), předá koledu rychtáři a zvolá hojaja. Rychtář dá hudbě znamení a ta pokračuje v písni, koledníci se z kruhu vytáčejí a staví se do řady za matku. V některých případech se dělají kolečka speciální: tiché – v domě, kde během uplynulého roku někdo zemřel. Tuplované – toto kolečko dělají koledníci na šťastný návrat a sami sobě. Koledu celý den doprovází řada masek symbolizujících jak časy dávné (dělostřelci s jedno až dvouhlavňovým kanonem, fotografové, potulné cikánky, jeptišky, koně), tak dobu současnou (kadeřnice, pekaři, ale i karikatury politiků a mnoho dalších). Koledu může kdykoli kdokoli zkontrolovat. V Doudlebech tak činí **slaměná koleda**, kterou tvoří ženatí páni oblečení do hasičských stejnokrojů ozdobených slámou. Slaměná koleda se ptá koledy mládenecké na všechny symboly, které koleda nosí. Pokud některý koledních neodpoví správně, je potrestán nějakým žertovným způsobem. Setkání obou koled je doprovázeno velkým veselým. Večer se koná v sále kulturního domu věneček – taneční zábava, na které udělá koleda několik koleček pro sebe, pro kapelu, pro všechny, na které během dne zapomněli, nebo koho „urazili“. Poté tancmajstr vyzve k tanci paní hostinskou, která jako první zaplatí do „věnečku“. Věneček sundá večer tancmajstra z ruky, položí ho na talíř, který hlídá matka s rychtářem. Koledníci vyzvou k tanci postupně všechny paní a dívky ze sálu, a ty za tanec zaplatí do talíře pod věneček. Ženy se snaží věneček koledníkům vzít. Pokud se to některé podaří, přestává hudba hrát, věneček končí a taneční zábava může pokračovat až poté, kdy je věneček koledníky vykoupen zpět – většinou lahví alkoholu [18].

Mečová koleda

Další zajímavou specialitou Doudlebska je také „Mečová koleda“, která byla původně záležitostí typickou pro obyvatelstvo německé národnosti a jejíž součástí je zajímavý **tanec s meči**. Je to secvičený tanec s pevnými pravidly určený pro muže a chlapce. Podstatou je skoro až akrobatické přeskakování a podlézání šavlí za zpěvu písní jako Pod šable, Hajducká, Hopsa chlupci od země aj. Vyvrcholením tance je „vytínání“ neboli bičování některého z přítomných tanečníků. Dostat „pětadvacet“ to je pro něho čest a současně má právo na pěvecké sólo [19].

2.7.8 Masopust v Českých Budějovicích

Již 18. rok je Statutární město České Budějovice spolu s Městskými kulturními domy pořadatelem této akce. V roce 2005 se poprvé k pořadatelům připojilo jako odborný garant a koordinátor Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích. Národopisný soubor Doudleban se každý rok masopustních oslav účastní jako jejich hlavní host.

V úterý dne 5. února 2008 v 16.00 hod. již po osmnácté požádali koledníci primátora města o povolení: „městem České Budějovice jíti a koledu provozovati“. Tradiční masopustní průvod obešel náměstí Přemysla Otakara II., poté následoval slavnostní obřad před radnicí – předání glejtu na základě „řádného vysvětlení“ žadatelů o udělení tohoto městského privilegia a vzdání úcty představitelům města a zatančením masopustních koleček – se koledníci vydali na svou obchůzku městem. Zastavili se i u Děkanství sv. Mikuláše, kde byla jejich koleda požehnána.

Průběh žádání o povolení doudlebské koledy

Průběh žádání o povolení doudlebské koledy – za všechny koledující pozdraví pana primátora: Rychtář: Budte pozdraven, pane starosto! Starosta: Vítám Vás! Rychtář: Vážený pane starosto obce zdejší, přišli jsme Vás požádat o povolení k provádění masopustní koledy ve Vaší obci a žádáme o laskavou odpověď. Starosta: Vážený pane hejtmane a pane rychtáři, já starosta zdejší počestné obce se vás ptám, odkud přicházíte? Rychtář: Vážený pane starosto, my přicházíme od východu, odkud k nám přišli tři králové. Starosta: Vás, pane hejtmane, se ptám, proč stavíte halapartnu na svoji nohu? Hejtman: Vážený pane starosto, protože já, jako všichni koledníci, nemám nikde domovský právo, proto si stavím halapartnu na svý. Starosta: Vysvětlení od vás mám a povolení vám dávám! (při tom vsune Rychtáři do ferule – nebo podá do ruky – povolení – glejt) „Udělení koledníkům o masopustním úterý dne 8. února 2005 městem České Budějovice jíti a koledu

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

provozovati“ Rychtář: Vážený pane starosto, moc pěkně Vám děkujeme! (při tom si ovazuje právo červenou pentličkou, na důkaz radosti z povolení si nasadí klobouk, který doposud držel v ruce. Hejtman udělá totéž) Rychtář „zavejskne“, konšel venku vystřelí, čímž dává znamení, že Rychtář převzal povolení koledovat do svého práva. Muzikanti spustí pochod. Po ukončení žádání a udělení povolení koledování si primátor i ostatní zástupci města připijí s žadatelem na stvrzení uzavřené dohody a na zdařilý průběh akce. Jednotlivé koledy dělají kolečka na počest pana primátora a ostatních hostů i diváků [20].

2.7. HISTORIE A SOUČASNOST MASOPUSTNÍCH OSLAV

Obrázek 2.7: Masopustní průvod v Č. Budějovicích.

Obrázek 2.8: Žádání koledníků o povolení provozovat koledu.

Obrázek 2.9: Kolečko mládenců z Doudleb s Moučným.

Kapitola 3

Metodická část

3.1 Historie projektové výuky ve výtvarné výchově

V sedmdesátých letech si mnozí učitelé začali uvědomovat, že mezi dětmi narůstá jistá netečnost, povrchní vztah ke světu a lhostejnost v mezilidských vztazích. Proto se snažili dotýkat se nejen podob věcí, ale především souvislostí, jejichž prostřednictvím by bylo možné okolnímu světu porozumět a získat k němu hlubší vztah. Proto hledali nosná témata, která nabízela více rovin k přemýšlení – vraceli se k prvním krokům, nahlíželi na ně z jiného úhlu pohledu nebo sledovali jejich další vývoj. Tak pozvolna a na mnoha místech současně vznikala výtvarně projektová metoda.

Výtvarné řady a projekty měly ve svých počátcích významnou úlohu. Učitelé se snažili rozvíjet osobní aktivitu žáků – učit je tvořivě myslet a svobodně se projevovat, vážít stanoviska a samostatně vyvozovat eticky motivované postoje. Probouzet odpovědnost ze vztah k ostatním lidem, k přírodě a k životu. Posílit ve vlastních očích představu o celistvosti světa, ale také o celistvosti člověka na pozadí mnohotvárné skutečnosti. Pragmatický přístup k životu, který ovlivňuje myšlení značné části společnosti, dočasně odsouvá do pozadí mnohé lidské a morální hodnoty. Proto zůstává i nadále na učiteli, aby tomuto tlaku vytvářel protiváhu.

3.1. HISTORIE PROJEKTOVÉ VÝUKY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

V přednáškách a seminářích didaktiky na brněnské katedře výtvarné výchovy PedF předložili koncem sedmdesátých let Hana Dvořáková a Leonid Ochrymčuk svým studentům požadavek důsledně koncipované výuky. Během pedagogických praxí se pokusili komplexně řešit zvolené téma nebo závažnou otázku. Tak vznikly první výtvarné řady.

Ve stejné době dospěl v Brně k projektovému vyučování také Igor Zhoř, který v osmdesátých letech vedl skupinu amatérských výtvarníků v Prostějově. Při řešení projektů navazoval na postupy výtvarného umění dvacátého století, které nabízely zájemcům vyjadřovací prostředky soudobého výtvarného jazyka a naznačovaly možnosti jeho užívání.

K tvorbě zřetězených výtvarných celků dospěla ve stejné době také Karla Cikánová. V prostředí základní školy neřešila velké celky, ale volila si pro každý rok několik nosných výtvarných témat. Věnovala se jim různě dlouho nebo je střídala s jinými okruhy činností. Závěrečné náměty se pravidelně objevovaly na chodbách školy.

Učitelé českých a moravských základních uměleckých škol dospěli v polovině osmdesátých let k cestě projektového vyučování. Pokoušeli se rozvíjet námět nebo výtvarný problém v krátkých řadách výtvarných prací pomocí lineární návaznosti kroků. V tvorbě některých pedagogů se později tyto výtvarné řady skládaly do důsledně promyšlených výtvarných projektů.

Podobu spojitých výtvarných celků má také novější výtvarně výchovný postup z devadesátých let, který představuje duchovní a smyslová koncepte výtvarné výchovy. Jiří David a Marta Pohnerová z katedry výtvarné výchovy PedF v Hradci Králové zde vypracovali osobitý přístup k dětskému výtvarnému projevu, který motivačně rozpracovává smyslové zážitky dětí, staví je do intimního vztahu ke světu a dává jim hluboký morální podtext. Jeho koncepční podoba byla odborné veřejnosti představena ve dvou knížkách Marty Pohnerové „Duchovní a smyslová výchova“.

Rozvoj výtvarně projektové výuky významně podpořilo založení celo-

3.1. HISTORIE PROJEKTOVÉ VÝUKY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

státních přehlídek výtvarných oborů ZUŠ v roce 1983. Pojetí těchto přehlídek si vytklo za cíl důsledně sledovat vývoj výtvarné výchovy a podporovat nové pedagogické myšlenky. Přehlídky se vždy po třech letech opakovaly a reagovaly na přínosné impulsy. Tak napomáhaly rozvoji myšlenek, z nichž některé rozšířily naše poznání a jiné zase zanikly. Jedním z nejvýznamnějších přínosů se stala právě projektová výuka, která se rychle rozšířila [21].

3.2 Výtvarné projekty

Výtvarně projektová výuka vychází z promyšlené skladby navazujících úloh. Některé zřetězení výtvarných prací vytvářejí jednoduché celky – výtvarné řady, jiné mají stavbu složitou – výtvarné projekty. Pokoušejí se sledovat více než jednu cestu při ztvárnění myšlenky nebo problému a široce vyčerpat zvolenou problematiku. Proto obkličují téma různými pohledy z několika stran. Postupně vzniká složitý obraz, který se snaží dospět k podstatě zvolené otázky.

Nejcennějším přínosem projektové výuky je změna myšlení, která přivádí účastníky výtvarného procesu k mnohostrannému pojmání světa. Učitel a jeho žáci nevidí zjednodušený obraz skutečnosti, ale chápou se tématu jako obtížně uchopitelné reality s mnoha cestami. Čím je řešení tématu strukturovanější, přehlednější, tím jsou jeho myšlenky srozumitelnější.

Východiskem pro první výtvarné projekty se stává tématická řada, kterou dále rozvíjejí odbočující myšlenkové či výtvarné podněty. Nutné je rozvíjet tyto myšlenky specifickými výtvarnými prostředky, spojovat je s prožitkovými aktivitami a přenášet je do jazyka výtvarného umění. Jen tak bude dítě obohacovat své výtvarné cítění a myšlení a lépe porozumí kořenům poznatých jevů.

Výtvarný projekt potřebuje ve svém uspořádání řád a tento řád mu dává postoj učitele ke světu, k výtvarnému umění a k výchově. Důležité je, aby se žáci naučili poznávat sebe sama a uvědomovat si, kde jsou meze jejich výtvarného myšlení. I učitel by měl přijmout rámec vlastních schopností a tedy pedagogických možností, přizpůsobit jim volbu látky a formu jejího zpracování.

Vytvořit z volby obsahu, z výtvarného pojetí úloh a z jejich závěrečného seřazení nástroj hlubšího poznání.

Stavbu výtvarného projektu je obtížné přesněji vymezit, protože je závislá na volbě tématu a na způsobu uvažování učitele. Nejčastějším výcho-

3.2. VÝTVARNÉ PROJEKTY

diskem výtvarného projektu bývá prosté seznámení se se zkoumanou skutečností, s jevem nebo s výtvarným problémem. Proto zprvu využívá smyslových kontaktů, studijní kresby a malby či fotodokumentace nebo se pokouší o ztvárnění odborných informací. Dále se však každý výtvarný projekt ubírá už jen svou vlastní cestou [22].

3.2.1 Způsoby a míra využití projektové metody

Zprvu se pedagog zabývá výtvarnými řadami jen vzácně, to znamená, že si zvolí inspirující námět a věnuje mu několik navazujících vyučovacích hodin. Později obvykle střídá nespojitě úlohy a spojitě celky. Prokládá výtvarné řady jednotlivými náměty a vyvažuje tak pevný rámec větších celků volnější a osobnější tematikou. Úlohy, které zde s tématem nesouvisí, uvolňují soustředění na řešený okruh otázek a obnovují zdroje dětského zájmu. Učitelé, kteří se soustřeďují na celoroční a víceleté projekty, obvykle od provázeného tematického rámce neustupují. Zprvu nechávají výuku volně plynout, aby se děti s námětem sblížily. Později mění rytmus úloh nebo skladbu otázek a důraz na jejich podstatné rysy. Výtvarný projekt člení do dílčích celků, které se zřetelně liší, a výuku odlehčují náhlými změnami směru. Jindy se zdánlivě odvracejí od zpracované látky a vloženou výtvarnou řadu řeší méně významné otázky, které s výchozí myšlenkou souvisí jen okrajově. Od těchto odboček se pak žáci vracejí s novou chutí do původních hranic tématu.

Výtvarně výchovný proces, který je spojen s realizací výtvarného projektu, musí respektovat řadu metodických otázek. Ty se uplatňují v několika fázích – při přípravě projektu, v jeho průběhu a závěru. Nejobtížnější prací pro pedagoga je – sestavení jednotlivých motivů pro všechny skupiny žáků tak, aby vždy obsahoval zřetelnou myšlenkovou linii. V jejím duchu volit skladbu látky, která odpovídá koncepci projektu a současně věku žáků, jejich zájmu, rozumovým možnostem a výtvarným schopnostem. Podstata této idey spočívá ve výchozím momentu procesu poznávání, kterým je téma. Jeho šíře a nosnost rámcově předurčují rozsah projektu i jeho průběh. Děti k tomuto tématu přistupují z různých stran, zkoumají ho, pokoušejí se dozvědět o něm co nejvíce.

Velice důležitá je fáze sběru informací, kdy si děti uvědomují, z kolika různých úhlů lze na zvolené téma pohlížet, z čehož vyplývá i odpověď na otázku, co konkrétního budou vlastně žáci v průběhu projektu dělat. Získané

3.2. VÝTVARNÉ PROJEKTY

údaje, obrazový materiál apod. shromažďují ve všem přístupné projektové knize nebo na nástěnkách, aby vše bylo kdykoli k dispozici, neustále na očích a tím i v podvědomí. (Setkají-li se pak v běžném životě s nějakým jevem nebo skutečností, která s tématem projektu souvisí, může dojít, k propojení, i když se jedná o souvislost nepřímou, případně velmi skrytou).

Z faktu, že sběr informací v průběhu projektu nikdy neustává (největší pozornost je mu věnována na začátku), vyplývá další rys projektového vyučování, kterým je jeho variabilita. Cesty, které vedou k poznání, jsou spletité, a ne vždy je ta nejkratší a nejpřímější tou nejpřínosnější. Původní představa o průběhu projektu se tedy může i několikrát radikálně změnit.

Program provázený společným tématem zaručuje žákům svobodný přístup k výtvarnému vyjadřování. Ačkoliv v sobě skrývá závaznou myšlenkovou kostru, otevírá se i různým úpravám a doplněním, které v průběhu práce na projektu vyvstanou. Aby se mohly žáci na rozvíjení obsahu podílet, učitel je od začátku seznamuje se svými záměry. Poskytuje nejen možnost volit si výtvarný motiv nebo způsob projevu, jaký jim vyhovuje, ale především aktivně vstupovat do výuky. V průběhu vzájemných kontaktů nad projektem tak učitel přizpůsobuje svůj postup jejich zájmům, úvahám a výtvarným záměrům.

Celkové vyznění projektu bývá neúčinnější tam, kde se na práci podílí jen několik skupin žáků. Výtvarný proces je ucelenější a sevřenější.

Rozsah Výtvarného projektu však není podstatný. Nejde v něm o počet kroků nebo dílčích částí, ale o způsob pedagogického přístupu k látce. O schopnost objevit dostatečně zajímavou myšlenku, kterou je možno více způsoby transponovat. Proto někteří učitelé řeší výtvarné projekty v několikaměsíčních celcích a jiní z jediného tématu činí náplň roční nebo víceleté práce.

Nelze však zapomínat na skladbu výtvarných technik. Výtvarným projektem se děti zabývají déle, proto při zanedbání vhodné skladby výtvar-

3.2. VÝTVARNÉ PROJEKTY

ných technik a pestrosti formátů by celek vyzněl jednostranně nebo by si neudržel jejich zájem.

V přehledném seřazení výtvarných prací vystupují na povrch nosné myšlenky podpořené společnými prožitky. V nově viděných souvislostech dítě dospěje k hlubšímu pochopení podstatných otázek.

Kde pedagog využívá projektových metod, lze lépe pozorovat také jeho vliv na výchovně vzdělávací proces. Jako člověk zde odkrývá své přesvědčení. Proto si mohou žáci a jejich rodiče ujasnit, zda jim učitel a jeho názorové spektrum vyhovuje, zda s ním dokážou bez zábran komunikovat.

Závěrem lze jednoznačně říci, že v projektovém pojetí výtvarné výchovy nejde o pouhé teoretické úvahy, ale o ověřené zkušenosti a jejich důsledky. Těžko lze také v několika větách jasně říci, jak by mělo „vzorové“ projektové vyučování vypadat. Žádná šablona, do jejíž kolonek by pak bylo možné jen „zapasovat“ žádoucí vědomosti, dovednosti a návyky neexistuje.

Ve většině základních škol ještě projektové vyučování nezaujalo své pevné místo, a pokud ano, tak především v estetických předmětech. Přitom jedním z jeho hlavních rysů by mělo být prostupování napříč osnovami, propojení většiny předmětů do jednoho celku, volné přecházení z jednoho do druhého [23].

3.2.2 Polemika nad projektovým vyučováním – přednosti a úskalí projektové metody

Jako každá metoda má také výtvarně projektová výuka své příznivce a kritiky. V dialogu mezi nimi zaznívá mnohé, o čem učitelé přemýšlejí a o čem je třeba hovořit.

Nejčastěji se ozývá výhrada, která vyplývá z možného **omezení žáků zdánlivě zbytečnými a složitými konstrukcemi výtvarných celků**. Spojování úloh do jisté míry žáka skutečně omezuje, protože vyžaduje, aby se pohyboval z předem navrženém rámci. Současně však výuka osvobozuje od povrchnosti nebo improvizovanosti. Je také vhodné upozornit na to, že zadaným námětem děti podobně omezuje i učitel, který projektového vyučování nevyužívá. Naopak **přínosem projektů je motivační stimul**. Žáci zjišťují, že je v jejich moci nalézt nové možnosti, a jejich sebedůvěra roste. Čtou, objevují populárně naučné časopisy, z vlastního zájmu navštěvují muzea a galerie. Tyto aktivity mají významný výchovný dopad. Obohacují žáky o schopnost spoléhat se na sebe, o vědomí, že jsou schopni vyřešit mnoho problémů při přiměřeně vynaloženém úsilí.

Jindy se setkáváme s obavami před kolektivním vedením žáků. Pokud v rámci skupiny vystupuje učitel citlivě, nepřináší kolektivní výuka ochuzení individuálního prožitku nebo ovlivnění výtvarného postoje žáka. Společně se všichni setkávají jen v motivaci, kde se seznamují s řešenou otázkou, a v hodnocení výuky. Hodnocení se nesnaží sjednotit názory nebo postoje. Porovnává spřízněnosti různých řešení a podporuje jejich osobité rozdílnosti. Mezi motivací a jejím hodnocení leží individuální práce žáků. Více než kde jinde se zde uplatňuje svoboda myšlení, tolerance a neomezená možnost se k tématu výtvarně nebo literárně vyslovit. v tomto pojetí výuky to znamená, že učitel jako autor výtvarného projektu sleduje svou koncepční představu a citlivě usměrňuje individuální iniciativu žáků.

Rozšíření tématických okruhů za rámec výtvarné výchovy je

3.2. VÝTVARNÉ PROJEKTY

někdy vnímáno jako přírodovědné nebo historizující zohlednění výuky. Proces výtvarného poznávání však míří ke kořenům obecnějších jevů a vztahů. Všední život souvisí s řadou vědních oborů a učitel si mezi nimi hledá informace. Máme-li se více dozvědět o lidových tradicích, potřebujeme hlouběji poznat minulost i současnost lidových zábav. Pozorovat významné rysy skutečnosti, přemýšlet o nich a hledat možnosti jejich výtvarného ztvárnění, nikoli pouhého přepisu.

Jinou námitkou, se kterou se setkáváme, je **příliš výrazný vliv pedagogické osobnosti**. Každý, kdo probouzí dětské myšlení, vnáší do motivace vlastní pohled. Svým příkladem přivádí žáky k hlubšímu zájmu o některé námětové okruhy, k prožitkům s nimi spojeným, k utřídění a spojování poznatků. Vliv pedagogické osobnosti je tedy problémem, souvisejícím s výtvarnou a pedagogickou orientací učitele a s jeho více či méně vnímaným působením, nikoli s projektováním výuky.

Výhradou dovednostně orientovaných učitelů je obava, že **děti si jen hrají a nenaučí se výtvarné řemeslo**. Nelze zapomínat, že hra vytváří atmosféru, v níž se dítě cítí být zaujaté a svobodné. Současně je nejpřirozenějším prostředím pro tvořivé rozvíjení zkušenosti. Didaktické využívání hry proto znamená psychologicky citlivější pojetí cesty ke vzdělání, které rozvíjí celá moderní pedagogika [24].

Mezi další úskalí, kterých se mnoho pedagogů obává patří **monotónnost**. Proto se také mnozí učitelé a vychovatelé, kteří se projektovým vyučováním zabývají, pokoušejí pracovat i s prvkem gradace. Když už například téma nebo okolnosti nedovolí dosáhnout vnitřní vývojové gradace, je naprosto zjevnou tečkou za projektem „alespoň“ tzv. akce. Záleží na délce, náročnosti, tématu, počtu dětí i charakteru konkrétního projektu. Zda to bude akce, která proběhne formou výstavní expozice, divadelního představení, výletu, veřejného předvádění hmatatelných i nehmatatelných plodů vynaloženého úsilí nebo jinou formou, měla by to být událost narušující

3.2. VÝTVARNÉ PROJEKTY

stereotypní koloběh všedních dní. Zároveň ji lze využít i jako vhodného a nenásilného důvodu k překročení prahů učeben, vzdělávacích institucí, k propojení s „životem“ v okolí [25].

3.3 Projekt Masopust

Projekt „Masopust“ je určen pro žáky 1. ročníku základní školy. Jeho realizace je rozvržena do osmi dnů školní docházky v průběhu masopustních dní, které každý rok připadají na období mezi 1. únorem a 7. březnem.

3.3.1 Téma výtvarného projektu

Masopust.

3.3.2 Cíle projektu

Cílem projektu je vzbudit zájem dětí o lidovou tradici, získat nové zkušenosti při práci s nejrůznějšími materiály a technikami, podnítit v dětech iniciativu při hledání inspirativních podnětů a poznání kladů a záporů skupinové práce. V neposlední řadě je cílem příprava materiálního vybavení pro školní karneval.

Pro tento projekt jsem vybrala jen některé náměty, které, jak doufám, budou odpovídat zájmům a schopnostem žáků.

3.3.3 Časové rozvržení

1. den – Seznámení s výtvarným projektem a tradicí masopustních oslav, motivace dětí
2. den – Návrh plakátu jako pozvánky na karneval
3. den – Návrh karnevalového kostýmu
4. den – Masopustní střapáci
5. den – Výroba karnevalových škrabošek
6. den – Výroba klobouku na „Růžičkovou koledu“
7. den – Vysoká maškara
8. den – Masopustní občůzka ve škole, karneval

3.3.4 Seznámení s výtvarným projektem a tradicí masopustních oslav

V úvodní hodině prvního dne seznámíme děti s obecnější rovinou projektu a zároveň je budeme motivovat k dalším činnostem.

Časové rozvržení 1-2 vyučovací jednotky.

Motivace Jako motivaci jsem zvolila příběh Masopust z knihy: Zima. Autorkou příběhu je Kamila Sojková. Tento příběh žákům přečte učitel a uvede je tak do období masopustních oslav. Děti se seznámí s tradicí masopustní občůzky, poznají tradiční masopustní masky (brůna, klibna, střapák, Žid, bába s nůsí . . .). Tyto jednotlivé postavy má vyučující předem připravené pro ukázkou ve formě fotokopíí. Děti mohou hádat která postava je klibna, kdo je brůna, střapák.

Pro uvolnění si mohou děti zahrát Medvědí honičku. Děti utvoří kruh a drží se za ruce. To dítě, které má roli medvěda, sedí uprostřed. Na obličejí má nasazenou škrabošku medvěda. Ostatní děti chodí okolo něj v rytmu říkanky:

Ty medvěde chlupatý,
co máš kožich na paty,
rychle, rychle utíkej,
všechny si nás pochytej!
Jedna, dva, tři, čtyři, pět,
Už nás začni honit! Ted!

Na poslední slovo se všechny děti rozběhnou a medvěd je honí.

V závěru úvodní hodiny může proběhnout řízený rozhovor mezi učitelem a dětmi, ve kterém se žáci mohou ještě více dozvědět z jakého důvodu se masopustní občůzky konají, co znamenají a jak se k maso-

3.3. PROJEKT MASOPUST

pustu váží dětské karnevaly. Učitel ukáže dětem různé knížky vztahující se k této tématice. Děti si v nich prohlédnou seskupení jednotlivých masopustních průvodů.

Pomůcky Kniha: Šottnerová, D., 2005: Zima, Olomouc, Rubico, s. 71, (viz. příloha 7), fotokopie jednotlivých masopustních postav (brůna, střapák, klibna, bába s nůsí...), (viz. příloha 1), škraboška – medvědí hlava, (viz. příloha 6), knihy s masopustní tematikou (Skopová, K.:Hody pusty masopusty, Zíbrt, Č.: Veselé chvíle v životě lidu českého, Bestajovský, M.:Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce Zima).

3.3.5 Návrh plakátu

Časové rozvržení 2 hodiny výtvarné výchovy.

Motivace Aktivní účast dětí při přípravě závěrečného karnevalu, na který si děti samy navrhnou karnevalový plakát. Ten bude zároveň sloužit jako pozvánka na karneval pro ostatní žáky prvních tříd.

Pro návrh plakátu jsem zvolila motivaci pohádkou „Jak sluníčko lepilo plakáty“ z knihy „Pohádkové sluníčko“ od Ludvíka Středy.

Pomůcky a materiál Dle zvolené techniky (malba – akvarel, voskový pastel), čtvrtky formátu A1, kniha: Středa, L., 1989: Pohádkové sluníčko, Ústí nad Labem, Severočeské nakladatelství, s. 29–33, (viz. příloha 8).

Postup Ještě před tím, než žákům přečteme pohádku „Jak sluníčko lepilo plakáty“, je upozorníme, aby pozorně poslouchaly. Pohádka nám bude sloužit jako inspirace při výtvarném zpracování námětu. Po přečtení pohádky, bude učitel vhodnými otázkami směřovat žáky k tomu, aby sami vyslovili, jaké informace jsou na plakátu uvedeny (datum, místo a čas konání akce). Dále pracují žáci ve skupinkách nebo dvojicích. Každá skupinka nebo dvojice má za úkol navrhnout plakát na školní karneval. Při samotném ztvárnění plakátu si mohou děti zvolit, zda budou pracovat s akvarelovými barvami, nebo s voskovým pastelem. Na závěr výtvarné činnosti si děti, s pomocí učitele, uspořádají ve třídě výstavku, kde budou moci shlédnout všechny návrhy na plakáty.

3.3. PROJEKT MASOPUST

Obrázek 3.1: Malba plakátu.

Obrázek 3.2: Malba plakátu – pohled na celou třídu.

Obrázek 3.3: Společné foto – všechny návrhy dětí.

3.3.6 Návrh karnevalového kostýmu

Časové rozvržení 1. hodina výtvarné výchovy.

Motivace Povídání si o karnevalu a o maskách, které si děti vezmou na chystaný karneval. Žáci si mohou sami vybrat jakou techniku malby zvolí.

Pomůcky a materiál Dle zvolené techniky (děti mají opět možnost volby – záleží jen na nich samotných jaký materiál zvolí). Děti, se kterými jsem projekt realizovala pracovali s akvarelovými barvami, voskovým pastelem a s pastelkami. Papíry formátu A4, štětce, kelímky na vodu.

Postup Děti mají k dispozici papíry formátu A4. Podle jejich zvolené výtvarné techniky si vyberou i pomůcky potřebné ke zhotovení návrhu kostýmu na karneval. Učitel žákům připomene, jak zacházet s akvarelovými barvami a jak by mely míchat barvy s vodou. Celá výtvarná práce je vnímána jako volná kresba, která slouží dětem k uvolnění, inspiraci ale zejména pro výběr kostýmů na závěrečný karneval.

3.3. PROJEKT MASOPUST

Obrázek 3.4: Návrh kostýmu – kočka a myš.

Obrázek 3.5: Návrh kostýmu – sluníčko, tygr a motýl.

Obrázek 3.6: Všechny návrhy dětí.

3.3.7 Masopustní střapáci

Časové rozvržení 2 hodiny výtvarné výchovy.

Motivace Motivace s poznatkovým zaměřením. Učitel se zeptá dětí:

- Kdo ví, kdo jsou to střapáci? (Tradiční masopustní postava, někdy se jí říkalo Laufr, nebo také Strakatý.)
- Jak jsou oblečeni? (Mají barevný oděv sešitý z kousků látek.)
- Jakou úlohu v masopustním průvodu plní? (Jeho úkol spočíval v tom, že byl jakýmsi předvojem průvodu. Měl zjistit, boucháním na vrata, zda bude průvod ve stavení přijat, nebo ne.)

Pomůcky Čtvrtky formátu A2, temperové barvy, štětce, lepidlo Herkules, kelímky na vodu a lepidlo, malé obdélníky látek různých barev, fotografie střapáků. (viz. příloha 1)

Postup Učitel zadá dětem skupinovou práci. Každá skupinka dostane jednu čtvrtku, na které je předkreslena postava střapáka. Před začátkem práce učitel dohlédne na vhodné uspořádání lavic, aby na pracovních deskách stolů mohla pracovat větší skupinka dětí (4-5 dětí). Dále žákům připomene, jak zacházet s temperovými barvami. Tempera by neměla být příliš řídká, ale také ne příliš hustá – pastózní. Neměla by se nanášet přímo z tuby, ale děti by se měli naučit mísit z ní různé odstíny. Učitel dále názorně předvede, jak budou žáci postupovat při tvorbě těla střapáka. Látka se instaluje na tělo od zdola nahoru, aby bylo ve výsledku vidět „řasení“. Volba barev a barevných odstínů látek je ponechána na dětské fantazii.

Na závěr hodiny ohodnotí učitel všechny žáky za snahu a spolupráci. Může si s nimi pohovořit a tom, jak se jim pracovalo ve skupině, co jim dělalo při práci potíže a proč. Hotové střapáky si děti mohou nainstalovat s pomocí učitele jako dekoraci ve třídě.

3.3. PROJEKT MASOPUST

Obrázek 3.7: Malba Střápáků.

Obrázek 3.8: Děvčata a jejich vyzdobený Střápák.

Obrázek 3.9: Společné foto dětí se Střápáky a koňmi.

3.3.8 Karnevalové škrabošky, masky

Časové rozvržení 2 hodiny výtvarné výchovy.

Motivace Žáci jsou k výtvarné činnosti motivováni již v předcházející hodině, kdy si měli možnost navrhnout kostýmy na školní karneval. Na tuto hodinu můžeme navázat tím, že si děti vyrobí jednoduchou obličejovou masku či škrabošku. Tu si pak mohou vzít k navrženému kostýmu.

Další motivací mohou být nejrůznější obličejové masky a škrabošky ve tvaru brýlí, které si může učitel předem připravit na ukázkou.

Pomůcky Šablony a škrabošky s motivy zvířat, slunce aj., čtvrtky formátu A4, A5, voskový pastel, temperové barvy, akvarelové barvy, kelímky na vodu, štětce, nůžky, klobouková guma.

Postup Vyučující rozdává dětem předem připravené obrisy masek či škrabošek. Děti si je obkreslí na čtvrtku a vystříhnou. Poté si každý dle své chuti zvolí techniku, kterou svou masku dotvoří.

Velmi dobře vypadají masky s kaširovanou hlavou. Z časových důvodů jsem tyto masky s dětmi ve škole nevytvářela. Zkusila sem si jich ale pár navrhnout se svými kolegyněmi z nižších ročníků pedagogické fakulty. Dovolují si uvést postup jejich výroby.

Časové rozvržení 2 hodiny výtvarné výchovy (tvorba samotné masky), 10 hodin zaschnutí.

Pomůcky Nafukovací balónek, noviny, nůžky, lepidlo na tapety, misku na lepidlo.

Postup Na konec nafouknutého balónku uvážeme provázek. Do mělkých misek si připravíme tapetové lepidlo, ve kterém namáčíme pruhy novin. Velikost novin si podle potřeby průběžně trháme. Každý proužek

3.3. PROJEKT MASOPUST

papíru tvarujeme na balóнку tak, aby dobře přilnul. Papír nelepíme po celém obvodu balóнку, ale jen do jeho poloviny. Vrstvy novinového papíru lepíme tak dlouho, dokud není stěna masky dostatečně silná. Některé části obličeje, např. nos, uši můžeme plasticky vytvarovat. Hotovou masku necháme 10 hodin zaschnout.

Obrázek 3.10: Děti si zkoušejí vyrobené škrabošky.

Obrázek 3.11: Společné foto dětí se škraboškami.

3.3.9 Výroba klobouku na Růžičkovou koledu

Časové rozvržení 2 hodiny výtvarné výchovy.

Motivace Motivací pro děti před výrobou klobouku může být velmi zajímavá historie „Růžičkové koledy“ a samotná symbolika klobouku, o které si můžeme s dětmi povídat. Název tohoto zvyku je odvozen od hlavního symbolu – vysokých klobouků, které jsou ozdobené krepovými 365 růžičkami (symbolizují počet dní v roce). Růžičky znázorňují květy našich luk. Klobouky jsou zakončeny pěti výstupky, na každém je přichycena rudá krepová růžička, znázorňující pět ran Ježíše Krista. Výčnělky jsou obaleny zeleným jalovcem, jenž je symbol trnové koruny. Pod obrubou klobouku je přichycena stužka s červenými a bílými třásněmi symbolizujícími pot a krev Ježíše Krista.

Pomůcky Pletivo, čtvrtka A4, květiny z krepového papíru, vata, jehla, rezná nit, lepidlo.

Postup Zahradnické pletivo stočíme do válce, spojíme provázkem a zformujeme podle velikosti hlavy. Poté vyrobíme velké množství růží (správný klobouk na Růžičkovou koledu obsahuje 365 růží – jako je dní v roce). Pokud chceme ušetřit materiál, vložíme do přeloženého krepového papíru, ze kterého stáčíme růže, vatu. Růže převazujeme reznou nití, kterou ponecháme dostatečně dlouhou, protože slouží jak přichycení k pletivu.

3.3. PROJEKT MASOPUST

Obrázek 3.12: Klobouk s růžičkami (fotografie použita z výstavy Jihočeské masopusty ohlédnutí v Č. Budějovicích).

3.3.10 Vysoká maškara

Časové rozvržení 2 hodiny výtvarné výchovy.

Motivace Motivací pro děti bude samotná výroba vysoké maškary, která se může stát jejich třídním maskotem pro chystaný karnevalový den.

Pomůcky Dvě stará prostěradla, nebo větší kus bílé látky, vlna, staré hadříky, dřevěná tyč, temperové barvy, nebo barvy na textil, kelímky na vodu, štětce.

Postup Žáci za pomoci učitele spojí několik lavic dohromady tak, aby se na ně vešla celá maškara. Z důvodu bezpečnosti práce s takto malými dětmi učitel sešije tělo maškary sám – na dvou pružích textilu jsou přišity vycpané rukavice (to jsou ruce). Šaty jsou dlouhé až na zem a uprostřed mají vystřižený otvor, kterým nosič maškary vidí. Hlavu maškary tvoří bambule, kterou děti vycpou hadříky. Vlasy přišije učitel přímo v hodině, podle toho jakou barvu vlny si žáci zvolí. Hlava i ruce jsou přivázány k vysoké tyči. Poté, co je tělo maškary hotové mohou začít děti s jejím pomalováním. Záleží jen na nich jakou barevnost zvolí.

V závěru hodiny se mohou žáci s maškarou projít po třídě, nebo po jednotlivých pavilonech školy a ukázat ji tak ostatním dětem.

3.3.11 Masopustní obchůzka ve škole, karneval

Vyústěním výtvarného projektu je masopustní obchůzka ve škole a karneval v tělocvičně školy. Než se však děti přesunou do tělocvičny na karnevalový rej, musí splnit několik pohádkových úkolů. Tyto úkoly plní děti ve třídě. Získají tak kouzelné jablko, které se stane jejich klíčem. Tento klíč jim otevře cestu na karnevalový rej.

Poté, co děti splní své pohádkové úkoly následuje masopustní obchůzka mezi prvními třídami. Děti procházejí jednotlivými třídami a ukazují si své kostýmy. Poté se odeberou do tělocvičny, kde si společně zatančí a zahrají si několik zábavných karnevalových her.

Smetákový tanec Smeták s kratší rukojetí otočíme štětinami vzhůru, uděláme z něho „tanečnici“ tak, že mu uvážeme šátek. Děti utvoří dvojice, ale jedno dítě musí zůstat liché – bez společníka. To bude tancovat s koštětem. Pravidlo hry je takové: dokud hraje hudba děti tancují v páru, jakmile hudba přestane, všichni musí změnit tanečníka. Ten, kdo tancuje se smetákem, upustí ho na zem a hledá si rovněž někoho do páru. Na koho nikdo nezbyl, tancuje se smetákem.

Míčková Děti utvoří dvojice a dají si mezi čela molitanový míček. Jejich úkolem je tancovat při hudbě s míčkem tak, aby jim nespádl. Komu míček spadne, vypadne ze hry.

Tanec pod provazem Dva učitelé drží natažený provaz. Výšku provazu postupně snižují. Úkolem ostatních je buď ve dvojicích nebo samostatně podtančit provaz.

Židličková Hra se hraje okolo rozestaveného kruhu ze židlí. Počet židlí musí být o jednu menší než počet hrajících dětí. Když začne hrát hudba, všichni tancují nebo běhají okolo kruhu z židlí. Jakmile hudba přestane hrát, musí si všechny děti co nejrychleji sednout na některou z volných

3.3. PROJEKT MASOPUST

židli. Na koho židle nezbude, ten ze hry vypadává. Při odchodu s sebou odebere jednu židli.

Na závěr karnevalu proběhne hodnocení masek. Děti dostanou diplomy za nejbarevnější, nejveselejší, nejstrašidelnější a nejnápaditější masku.

Děti v první třídě, u kterých jsem vykonávala svou průběžnou praxi a zároveň s nimi pracovala na tomto výtvarném projektu, byly velmi šikovné a práce s nimi mi činila radost. Po skončení našeho karnevalu se děti odebraly ve svých kostýmech do jídelny, kde zahrály kuchařkám na flétny a dokonce se i v kostýmech najedly.

Věřím, že je výtvarný projekt těšil a že závěrečný karneval s ostatními žáky prvních tříd pro ně byl odměnou za jejich práci.

3.3. PROJEKT MASOPUST

Obrázek 3.13: Karneval – plnění pohádkových úkolů.

Obrázek 3.14: Karneval – společné foto dětí v maskách.

Obrázek 3.15: Karnevalová hra – Míčková.

3.3. PROJEKT MASOPUST

Obrázek 3.16: Karnevalová hra – balancování s terčíky.

Obrázek 3.17: Hraní pro paní kuchařky.

Obrázek 3.18: Oběd dětí v maskách.

Kapitola 4

Závěr

Práce na mé diplomové práci pro mne byla velkým přínosem. Z velké části proto, že jsem se díky ní měla možnost seznámit s řadou zajímavých lidí, kteří mi při zrodu této práce velmi pomohli, ale především proto, že jsem rozšířila své vědomosti o tak zajímavou problematiku, jakou nepochybně je historie a lidová tradice českého národa.

Cílem mé diplomové práce bylo propojení jednotlivých předmětů (výtvarné výchovy, čtení, českého jazyka, prvouky, dramatické výchovy ...) ve školním vyučování tak, aby se vzájemně prostupovaly a společně rozvíjely dětské poznání a myšlení.

V teoretické části jsem se snažila obsáhnout historii masopustních oslav v jižních Čechách. Metodická část zahrnuje poznatky z odborné literatury, poznatky zkušených pedagogů i mé vlastní zkušenosti získané při práci s dětmi na výtvarném projektu během mé průběžné pedagogické praxe.

Ve své práci jsem se pokusila navrhnout konkrétní vyučovací jednotky, které jsou součástí výtvarného projektu. Ten by měl žákům nižších ročníků základní školy přiblížit lidovou masopustní tradici. Jsem si vědoma toho, že metod a možností, jak dané téma zpracovat je nepřehledné množství. Zcela jistě bychom mohli najít mnoho jiných variant a vhodně je ve výuce aplikovat. V projektu „Masopust“ jsem navrhla ty činnosti, které se jak doufám,

shodují se schopnostmi a zájmem žáků prvních tříd.

Při práci na tomto projektu jsem si měla možnost vyzkoušet jeho řízení, poznala jsem jak důležitá je pro děti motivace a také jsem poznala sílu skupinové práce, která někdy dětem činí potíže. Zároveň je však učí toleranci, spolupráci a ochotě zamyslet se a přijmout názor druhého člověka.

Pevně věřím, že má diplomová práce nebude jen přínosem a obohacením pro mou osobu, ale že se stane zároveň i inspirací pro mé kolegy – učitele a vychovatele – při jejich práci s dětmi. Věřím, že jim kromě inspirace dodá i chuť a odvalu zkoušet nové věci. Doufám, že se nebudou bát vydat se někdy za pomoci tohoto či jiného výtvarného projektu, se svými žáky do dřívějších dob. Ty jim mohou přinést inspiraci, nápady i zamyšlení se pro jejich výtvarnou aj. školní činnost.

Přehled použitých citací

- [1] Vondruška, V., 1991: Církevní rok a lidové obyčeje, České Budějovice, Dona, s. 48.
- [2] Vondruška, V., 1991: Církevní rok a lidové obyčeje, České Budějovice, Dona, s. 49-50.
- [3] Vondruška, V., 1991: Církevní rok a lidové obyčeje, České Budějovice, Dona, s. 50.
- [4] Šottnerová, D., 2005: Zima, Olomouc, Rubico, s. 34.
- [5] Vosolová, R., Listy Jindřichohradecka, Roč. 15, č. 55: Dříve nemohl chybět medvěd, dnes lze potkat prezidenta, s. 17.
- [6] Šottnerová, D., 2005: Zima, Olomouc, Rubico, s. 72.
- [7] Šottnerová, D., 2005: Zima, Olomouc, Rubico, s. 36-37.
- [8] Vosolová, R., Listy Jindřichohradecka, Roč. 15, č. 55: Dříve nemohl chybět medvěd, dnes lze potkat prezidenta, s. 17.
- [9] Muk, J., 1941: Národopisné obrázky z Jindřichohradecka, Jindřichův Hradec, Knihtiskárna Jaroslava Svobody v J. Hradci, s. 43-44, 47-48.
- [10] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum, zpracováno podle podkladů Mgr. A. Zvoňákové – Muzeum Jindřichohradecka.

PŘEHLED POUŽITÝCH CITACÍ

- [11] Popelková, J., 2001: Baráčnická obec v Jindřichově Hradci, Seminární práce z dějepisu.
- [12] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum, zpracováno podle podkladů Mgr. A. Zvoňové – Muzeum Jindřichohradecka.
- [13] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum, zpracováno podle podkladů PhDr. J. Prášek – Prácheňské muzeum.
- [14] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum, zpracováno podle podkladů I. Novotné – Muzeum středního Pootaví – Strakonice.
- [15] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum, upraveno z podkladů Václava Zahradky - Městské muzeum ve Volyni.
- [16] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum, Frymburský zpravodaj leden 2001, ročník 14-František Schuuser.
- [17] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum, Regionální muzeum v Českém Krumlově – Mgr. Alice Laserová.
- [18] <http://www.email.cz/doudleban/>.
- [19] Šottnerová, D., 2005: Zima, Olomouc, Rubico, s. 35.
- [20] <http://www.atic.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=114765>.
- [21] Roeselová, V., 1997: Řady a projekty ve výtvarné výchově, Praha s. 28-29.

PŘEHLED POUŽITÝCH CITACÍ

- [22] Roeselová, V., 1997: Řady a projekty ve výtvarné výchově, Praha s. 31-32.
- [23] Roeselová, V., 1997: Řady a projekty ve výtvarné výchově, Praha s. 34-35.
- [24] Roeselová, V., 1997: Řady a projekty ve výtvarné výchově, Praha s. 35-36.
- [25] Karpetová, B., Sládková, K., 1995: Nenuda-příloha, Praha, Prostor s. 2.

Přehled použité literatury

- [1] Bestajovský, M., 2004: Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce Jaro, Brno, Computer Press, a. s.
- [2] Bestajovský, M., 2004: Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce Zima, Brno, Computer Press, a. s.
- [3] Černá, V., 2006: Řecko – Zdroj inspirace pro výuku na ZŠ, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích.
- [4] Dohnal, A., Dohnalová, O., : Staročeské zvyky a obyčeje, Praha, Česká grafická unie a. s.
- [5] Dolnopočernický zpravodaj 1/2007: článek Masopust se krátí, víc se nenavrátí.
- [6] Frolec, V., 1982: Výroční obyčeje, Brno, Blok.
- [7] Ježková, M., 2002: Ilustrace dětské knihy – možnosti využití ve výuce výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích.
- [8] Karpetová, B., Sládková, K., 1995: Nenuda, Praha, Prostor.
- [9] Macková, M., 2007: Jihočeské masopusty ohlédnutí – výstava, Č. Budějovice, Jihočeské muzeum.

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

- [10] Muk, J., 1941: Národopisné obrázky z Jindřichohradecka, Jindřichův Hradec, Knihotiskárna Jaroslava Svobody v J. Hradci.
- [11] Oslavka, červen 2005: Zpráva k 120. výročí založení Obce Baráčníků Kunifer v Jindřichově Hradci.
- [12] Popelková, J., 2001: Baráčnická obec v Jindřichově Hradci, Seminární práce z dějepisu.
- [13] Robek, A., Vařeka, J., 1987: Národopis, České Budějovice, Jihočeské nakladatelství.
- [14] Roeselová, V., 1996: Techniky ve výtvarné výchově, Praha, Sarah.
- [15] Roeselová, V., 1997: Řady a projekty ve výtvarné výchově, Praha, Sarah.
- [16] Skopová, K., 2007: Hody pústy masopusty, Praha, Akropoli.
- [17] Šottnerová, D., 2005: Zima, Olomouc, Rubico.
- [18] Středa, L., 1989: Pohádkové Sluníčko, Ústí nad Labem, Severočeské nakladatelství.
- [19] Tomeš, J., Frolec, V., 1979: Masopustní tradice, Brno, Blok.
- [20] Vondruška, V., 1991: Církevní rok a lidové obyčeje, České Budějovice, Dona.
- [21] Vosolová, R., Listy Jindřichohradecka, Roč. 15, č. 55, str. 17: Dříve nemohl chybět medvěd, dnes lze potkat prezidenta.
- [22] Zíbrt, Č., 1910: Masopust z Koblíhovic a Bachus souzen a pochován, Praha, Nakladatelství F. Šimáčka.
- [23] Zíbrt, Č., 1910: Masopust držíme, Praha, Nakladatelství F. Šimáčka.
- [24] Zíbrt, Č., 1950: Veselé chvíle v životě lidu českého, Praha, Svoboda.

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

[25] Zpravodaj veleobce baráčníků, leden 1978, Praha.

[26] <http://www.atic.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=114765>.

[27] <http://www.email.cz/doudleban/>.

Seznam obrázků

2.1	Masopustní průvod v J. Hradci v čele s rychtářem.	31
2.2	Masopustní průvod – nesení basy a nevěsta.	31
2.3	Masopustní průvod – zpívání na náměstí.	31
2.4	Vynášení smrtky v J. Hradci – průvod.	32
2.5	Vynášení smrtky – zapálení Morany.	32
2.6	Vynášení smrtky – vhození Morany do Nežárky.	32
2.7	Masopustní průvod v Č. Budějovicích.	53
2.8	Žádání koledníků o povelní provozovat koledu.	53
2.9	Kolečko mládenců z Doudleb s Moučným.	53
3.1	Malba plakátu.	69
3.2	Malba plakátu – pohled na celou třídu.	69
3.3	Společné foto – všechny návrhy dětí.	69
3.4	Návrh kostýmu – kočka a myš.	71
3.5	Návrh kostýmu – sluníčko, tygr a motýl.	71
3.6	Všechny návrhy dětí.	71
3.7	Malba Střapáků.	73
3.8	Děvčata a jejich vyzdobený Střapák.	73
3.9	Společné foto dětí se Střapáky a koňmi.	73
3.10	Děti si zkoušejí vyrobené škrabošky.	75
3.11	Společné foto dětí se škraboškami.	75

SEZNAM OBRÁZKŮ

3.12 Klobouk s růžičkami (fotografie použita z výstavy Jihočeské masopusty ohlédnutí v Č. Budějovicích).	77
3.13 Karneval – plnění pohádkových úkolů.	81
3.14 Karneval – společné foto dětí v maskách.	81
3.15 Karnevalová hra – Míčková.	81
3.16 Karnevalová hra – balancování s terčíky.	82
3.17 Hraní pro paní kuchařky.	82
3.18 Oběd dětí v maskách.	82

Seznam příloh

1. fotografie tradičních masopustních masek (klibna, medvěd, Laufr . . .).
2. fotodokumentace karnevalu 2. skautského oddílu z Jindřichova Hradce.
3. fotodokumentace masopustní obchůzky v Jindřichově Hradci.
4. fotodokumentace vynášení smrtky v Jindřichově Hradci.
5. fotodokumentace masopustní obchůzky v Českých Budějovicích.
6. medvědí hlava – karnevalová škraboška.
7. fotokopie příběhu Masopust z knihy: Šottnerová, D., Zima, Olomouc, Rubico s. 71.
8. fotokopie pohádky Jak sluníčko lepilo plakáty z knihy: Středa, L., Pohádkové Sluníčko, Ústí n. Labem, Severočeské nakladatelství s. 28-33.
9. plakáty – ukázka výtvarné činnosti dětí, návrhy plakátů.
10. karnevalový kostým – ukázka z výtvarné činnosti dětí, návrhy karnevalových kostýmů.
11. střapáci – ukázky z výtvarné činnosti dětí, vyrobení střapáci.
12. škrabošky – ukázky z výtvarné činnosti dětí, vyrobené škrabošky.
13. vysoká maškara – ukázka z výtvarné činnosti dětí.
14. fotodokumentace karnevalové obchůzky dětí z prvních tříd.